

2024 - 2028 жылдарға арналған Маңғыстау облысы Түпқараған ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын бекіту туралы

Маңғыстау облысы Түпқараған аудандық мәслихатының 2024 жылғы 29 қазандағы № 19/104 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабы 3-тармағының 1) тармақшасына, "Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 6-бабының 1-тармағының 15) тармақшасына, "Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеу жөніндегі жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдарды бекіту туралы" Қазақстан Республикасы экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2023 жылғы 18 мамырдағы №154-п бұйрығына сәйкес, Түпқараған аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. 2024-2028 жылдарға арналған Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім оның алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Түпқараған аудандық мәслихатының төрағасы

А.Нугманов

Түпқараған аудандық мәслихатының

2024 жылғы 29 қазандағы

№19/104 шешіміне

қосымша

Мазмұны

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ	3
ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР	4
БАҒДАРЛАМАНЫҢ ПАСПОРТЫ	6
КІРІСПЕ	8
1. АУДАНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ	9
1.1 Жалпы мәліметтер	9
1.2 Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау	12
1.2.1 Жинақтау және бөлек жинау, тасымалдаумен қамту	12
1.2.2 Тасымалдау	12
1.2.3 Сұрыптау және қайта өңдеу	13

1.2.4 Көму	13
1.2.5 Соңғы 3 жылда коммуналдық қалдықтарды басқару саласында бөлінген қаражат және жүргізілген жұмыс бойынша деректер	15
1.3 Қалдықтардың жекелеген түрлеріне басқару жүйесін талдау	18
1.4 Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар	19
1.5 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау	20
2. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫ РЕТТЕЙТІН ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА	22
2.1 ҚР қалдықтарды басқару саласындағы саясаты	22
2.2 Экологиялық заңнаманың коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыруға қойылатын талаптар	23
2.2.1 Коммуналдық қалдықтарды басқарудағы жергілікті атқарушы органдардың құзыреті	23
2.2.2 Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі басқа субъектілердің талаптары мен міндеттемелері	24
3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ	26
3.1 Мақсат пен міндеттер	26
3.2 Нысаналы көрсеткіштер	26
4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР	27
4.1 Аудан халқын қалдықтарды жинау және тасымалдау жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту жөніндегі шаралар	27
4.2. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру жөніндегі шаралар	29
4.3. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту жөніндегі шаралар, оның ішінде ерекше (тамақ, құрылыс және ірі габаритті қалдықтар, ЭЭЖҚ және т. б.)	34
4.4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар	36
4.5 Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту жөніндегі шаралар	37

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	39
6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ	40
7. ҚАЗЕТТІ РЕСУРСТАР	41
8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСЕР	42
Қосымша 1.Түпқараған ауданы коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасының көрсеткіштерін айқындау әдістемесі	43
2 қосымша.БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ	45
3-қосымша .Коммуналдық қалдықтардың түзілу нормалары бойынша мәліметтер және контейнерлер мен қоқыс таситын көліктерге қажеттілік	50
ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ	52

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

1	ЖК	Жеке кәсіпкер
2	ЖҚ	"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы
3	ҮКҚ	Үлкен көлемді қалдықтар
4	ЖЭТ	Қазақстан Республикасының "Жасыл экономикаға" көшу тұжырымдамасы
5	КА	Контейнер алаңы
6	ҚЖК	Қалдықтарды жинайтын кәсіпорын
7	ЖАО	Жергілікті атқарушы органдар
8	ҚСК	Қоқысты сұрыптау кешен
9	ЖТЖИЖХО	"Жасыл технологиялар және инвестициялық жобалардың Халықаралық орталығы" Коммерциялық емес акционерлік қоғамы
10	ҚР ЭГжТРМ	Қазақстан Республикасы Экология , геология және табиғи ресурстар министрлігі
11	ҚОҚ	Қоршаған ортаны қорғау
12	ТҮКШ, ЖКЖАЖ бөлімі	Тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы , жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі
13	ЭЭЖҚ	Электрондық және электр жабдықтарының қалдықтары

14	Бағдарлама	Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы
15	ЖСҚ	Жобалық-сметалық құжаттама
16	ҚР	Қазақстан Республикасы
17	ҚСБҚ	Құрамында сынап бар қалдықтар
18	ҚТҚ	Қатты тұрмыстық қалдықтар
19	ЖШС	Жауапкершілігі шектеулі серіктестік
20	ТРжТІПРБ	Табиғи ресурстар және табиғатты пайдалануды реттеу басқармасы
21	ЖТ	Жеке тұлғалар
22	ҚР ЭК	Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі
23	ЗТ	Заңды тұлға
24	АДЖ	Аумақты дамыту жоспары
25	ҮЕҰ	Үкіметтік емес ұйымдар

ТЕРМИНДЕР МЕН АНЫҚТАМАЛАР

Қалдықтардың түрлері- олардың шығу тегіне, қасиеттеріне және оларды басқару технологиясына сәйкес ортақ белгілері бар қалдықтардың жиынтығы.

Қалдықтарды қалпына келтіру - қалдықтарды азайтуға бағытталған кез келген операция: қалдықтарды қайта пайдалануға дайындау; қалдықтарды қайта өңдеу; қалдықтарды кәдеге жарату.

Қалдықтарды көму - қалдықтарды алып қою ниетінсіз, оларды шектеусіз мерзім ішінде қауіпсіз сақтау үшін арнайы белгіленген орындарда жинау.

Қалдықтарды жинақтау - қалдықтарды түпкілікті қалпына келтіру немесе жою сәтіне дейін оларды қалыптастыру немесе одан әрі басқару процесінде жүзеге асырылатын, ҚР ЭК22 белгілеген мерзімдер ішінде арнайы белгіленген орындарда қалдықтарды уақытша жинақтау.

Қауіпті емес қалдықтар - осы тармақтың бірінші бөлігінде аталған қасиеттердің ешқайсысы жоқ және қоршаған ортаға, адамдардың өміріне және (немесе) денсаулығына дербес немесе басқа заттармен байланыста тікелей немесе ықтимал қауіп төндірмейтін қалдықтар.

Қалдықтарды өңдеу-қалдықтарды одан әрі басқаруды жеңілдету мақсатында қалдықтардың сипаттамаларын өзгертетін физикалық, термиялық, химиялық немесе биологиялық әсерлерге ұшырайтын және қалдықтарды жинағанға дейін, жинау процесінде және (немесе) қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектілерде жеке немесе жинақтау кезінде жүзеге асырылатын операциялар.

Қауіпті қалдықтар-бір немесе бірнеше қауіпті қасиеттері бар қалдықтар (ҚР ЭК22 342-бабы). Қалдықтарды жинау операциялары-қалдықтарды сұрыптау және жинақтау бойынша көмекші операциялар.

Қалдықтар-өндіріс, жұмыстарды орындау, қызмет көрсету процесінде немесе тұтыну процесінде пайда болған кез келген заттар, материалдар немесе заттар (оның ішінде өзінің тұтыну қасиеттерін жоғалтқан тауарлар), олардың иесі тікелей қалдықтар деп таниды не заң талаптарына сәйкес жоюға немесе қалпына келтіруге жіберуге тиіс немесе жою жөніндегі операцияларға ұшыратуға не ұшыратуға ниетті немесе қалпына келтіру.

Қалдықтарды қайта өңдеу-кәдеге жарату процестерін қоспағанда, қалдықтардан өнімді, материалдарды немесе заттарды одан әрі өндіруде (дайындауда) пайдалануға жарамды пайдалы компоненттерді, шикізатты және (немесе) өзге де материалдарды алуға бағытталған механикалық, физикалық, химиялық және (немесе) биологиялық процестер.

Қалдықтарды жинау-мұндай қалдықтарды одан әрі қалпына келтіруге немесе жоюға жіберу мақсатында мамандандырылған ұйымдардың қалдықтарды ұйымдасқан түрде қабылдауы жөніндегі қызмет.

Қалдықтарды сұрыптау-қалдықтарды олардың түрлері және (немесе) фракциялары бойынша бөлу не қалдықтарды олардың құрамдас бөліктері бойынша бөлшектеу жөніндегі, қалдықтарды жинау процесінде және (немесе) қалдықтарды қалпына келтіру немесе жою жөніндегі операцияларға ұшырайтын объектілерде оларды жинағанға дейін жеке немесе жинақтаған кезде жүзеге асырылатын операциялар.

Қалдықтарды тасымалдау-қалдықтарды жинау, сұрыптау, өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою процесінде олардың пайда болу, жинақталу орындары арасында мамандандырылған көлік құралдарының көмегімен олардың орнын ауыстырумен байланысты қызмет.

Қалдықтарды жою-қалдықтарды көмуге немесе жоюға дайындау жөніндегі қосалқы операцияларды қоса алғанда, қалдықтарды көму немесе жою жөніндегі кез келген, қалпына келтірілмейтін операция (оның ішінде оларды сұрыптау, өңдеу, залалсыздандыру).

Биологиялық ыдырайтын қалдықтар-анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті қалдықтар, соның ішінде бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Коммуналдық қалдықтар-тұтыну қалдықтары, соның ішінде:

1) қағаз және картон, шыны, металдар, пластмассалар, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма бұйымдары, орауыштар, пайдаланылған электр және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторларды қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, үй шаруашылықтарының аралас қалдықтары мен бөлек жиналған қалдықтары;

2) егер мұндай қалдықтар сипаты мен құрамы жағынан үй шаруашылықтарының қалдықтарына ұқсас болса, аралас қалдықтар және басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

Ірі көлемді қалдықтар-тұтыну және шаруашылық қызметтің (тұрмыстық техника, жиһаз және басқа) өзінің тұтыну қасиеттерін жоғалтқан және көлемі бойынша мамандандырылған көлік құралдарында тасымалдау мүмкіндігін болдырмайтын қалдықтары.

Электрондық және электр жабдығының қалдықтары-қалдықтарға жатқызылған, жарамсыз немесе пайдаланудан шыққан электрондық және электр жабдықтары, оның ішінде оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары-тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде пайда болатын тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Құрылыс қалдықтары - ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік объектілерді, жолдарды, инженерлік және басқа да коммуникацияларды бұзу, бөлшектеу, реконструкциялау, жөндеу (оның ішінде күрделі) немесе салу процесінде пайда болатын қалдықтар.

Қатты тұрмыстық қалдықтар-қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар.

БАҒДАРЛАМАНЫҢ ПАСПОРТЫ

Атауы	Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы бойынша коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы
Бағдарламаны әзірлеу негіздемесі	2021 жылғы 2 қаңтардағы №400-VI ҚРЗ "Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі"
Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	"Маңғыстау облысының Табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқармасы" мемлекеттік мекемесі
Негізгі әзірлеуші	"ЭКО-ӨНДІРІС" мүгедектер ұйымы" қоғамдық бірлестігі
Бағдарламаның мақсаты	Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы тұрғындары үшін қалдықтарды жинау және шығару бойынша көрсетілетін қызметтерді Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және сапасын арттыру
Бағдарламаның міндеттері	Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту; Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру; Арнайы қалдықтарды (тамақ, құрылыс және ірі көлемді қалдықтар, электрондық және электр жабдықтарының қалдықтары және т.б.) қоса алғанда , коммуналдық қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту;

	Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету; Коммуналдық қалдықтарды өздігінен өңдеу мәселелері бойынша халықтың ақпараттандырылуын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс- қимылын күшейту.
Күтілетін нәтижелер	коммуналдық қалдықтарды басқару саласында көрсетілетін қызметтердің сапасы арттырылады; коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау және қайта өңдеу көлемі ұлғайтылады; коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға кері әсері барынша азайтылады; ауданның коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мақсатты көрсеткіштері жақсарады.
Кезең	2024–2028 жылдар
Қаржыландыру көлемі	Қаржыландыру көлемі Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданының тиісті кезеңде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды қаржыландыру үшін жергілікті атқарушы органдарға берілетін бюджет қаражатының көлеміне байланысты айқындалады.
Бағдарламаның орындаушылары	Маңғыстау облысының әкімдігі; Аудан әкімдігі; Табиғи ресурстар басқармасы, ТҮКШ,ЖКЖАЖ бөлімі ¹² ; коммуналдық қалдықтарды жинау, шығару, қалпына келтіру және көму жөніндегі субъектілер; мемлекеттік мекемелер; әлеуметтік нысандар; заңды тұлғалар; жеке кәсіпкерлер; үкіметтік емес ұйымдар, халық және басқа да мүдделі тұлғалар.

КІРІСПЕ

Коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасы - бұл коммуналдық қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайына талдау жасайтын және коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру бойынша нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізуге бағытталған шаралар кешенін қамтитын стратегиялық құжат.

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365 – бабы 4 тармағының 1 тармақшасына сәйкес, аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуді ұйымдастырады және олардың орындалуын қамтамасыз етеді.

Сонымен қатар, Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365 – бабы 3 тармағының 1 тармақшасына сәйкес, аудандардың, облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті өкілді органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты өз құзыреті шегінде коммуналдық қалдықтарды басқару

жөніндегі бағдарламаны бекітеді. Қалдықтарды басқару бағдарламасын Маңғыстау облысының табиғи ресурстар және табиғат пайдалануды реттеу басқарма үшін "ЭКО-ӨНДІРІС" мүгедектер ұйымы" қоғамдық бірлестігі әзірледі.

Бағдарлама14 өндіріс және тұтыну қалдықтарымен жұмыс істеу саласында қолданылатын нормативтік актілер негізінде әзірленді:

- ҚР 02.01.2021 ж. №400-VI Экологиялық кодексі;
- Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаны әзірлеу бойынша жергілікті атқарушы органдарға әдістемелік ұсынымдар (ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 18.05.2023 ж. №154-п бұйрығы)
- "Қалдықтар сыныптауышын бекіту туралы" ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрінің м. а. 2021 жылғы 06 тамыздағы № 314 бұйрығы;
- "Қалдықтарды жинақтау лимиттерін және қалдықтарды көму лимиттерін есептеу әдістемесін бекіту туралы" экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 22 маусымдағы № 206 бұйрығы.

Бағдарлама14 ұлттық стратегиялық, бағдарламалық және тұжырымдамалық құжаттардың басымдықтарын, сондай-ақ халықаралық тәжірибені ескере отырып әзірленген.

Бағдарламаны14 іске асыру коммуналдық қалдықтарды басқару саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыруға, коммуналдық қалдықтарды жинау, сұрыптау және қайта өңдеу көлемін арттыруға, коммуналдық қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға, ауданның коммуналдық қалдықтарды басқару саласында нысаналы индикаторларын жақсартуға мүмкіндік береді.

1. АУДАНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫҢ АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1 Жалпы мәліметтер

Түпқараған ауданы - Маңғыстау облысының батысындағы аудан. Әкімшілік орталығы-Форт-Шевченко қаласы. Аудан Маңғыстау облысының батысында орналасқан. 1963 жылға дейін Шевченко ауданы, сондай-ақ 1972-1992 жылдары Форт-Шевченко қаласы деп аталды. Ал 1992 жылдың 6 шілдесінен бастап Түпқараған ауданы деп аталады. Ауданның жалпы ауданы 8,52 мың км² құрайды. Аудан құрамына Форт-Шевченко қаласы, Баутино, Қызылөзен, Ақшұқыр, Таушық ауылдары және Сайын Шапағатов ауылдық округі кіреді. Маңғыстау түбегінің тарихы, мәдениеті, өнері мен экономикалық дамуы 165 жылдық тарихы бар Форт-Шевченко қаласымен тығыз байланысты. Соңғы 10 жылда мұнай игеру мақсатында аудан орталығына шетелдік инвесторлардың келуі, жағалау инфрақұрылымының пайда болуы ауданның әлеуметтік-экономикалық дамуына үлкен әсер етті.

Түпқараған ауданы 1 қала, 4 ауыл, 1 ауылдық округтен тұрады

Елді-мекендер	Адам саны, адам.
---------------	------------------

Форт-Шевченко қаласы	8359
Баутин ауылы	3676
Ақшұқыр ауылы	12753
Қызылөзен ауылы	959
Сайын Шапағатов ауылдық округі	9762
Таушық ауылы	3385

Түпқараған ауданының жалпы халық саны -38 894 адамды құрайды,соңғы 2 жылда халықтың жылдық өсімі - шамамен 2-2,5 %.

ҚР экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің (бұдан әрі - ҚР ЭГЖТРМ10) деректеріне сәйкес 2023 жылы Қазақстанда 4,5-5 млн.қатты тұрмыстық қалдықтар (бұдан әрі – ҚТҚ18) түзіледі. ҚР16-да коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша 2023 жылы 4 142 952 млн тоннаны құрады.

ҚР ЭГЖТРМ10 2021 жылғы деректеріне сәйкес бүкіл республика бойынша ҚТҚ18 жинау және әкету қызметтерімен халықтың 82%-ы, Маңғыстау облысы бойынша - 88,5%- ы қамтамасыз етілген.

Түпқараған ауданындағы коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздері-жеке үй шаруашылықтары, көп пәтерлі үйлер, кеңсе ғимараттары, коммерциялық кәсіпорындар, бизнес орталықтар, өнеркәсіптік кәсіпорындар мен қоғамдық ұйымдар, балабақшалар, мектептер, ауруханалар, ауыл шаруашылығы субъектілері, сауда мекемелері, базарлар және басқа да коммуналдық қалдықтар пайда болатын орындар.

Маңғыстау облысының Түпқараған ауданында қатты тұрмыстық қалдықтарды сақтау мен сақтаудың негізгі орындары ҚТҚ18 арнайы полигондары, ал ауылдық елді мекендерде – жинақтағыштар мен ұйымдастырылған қоқыс полигондары болып табылады.

Маңғыстау облысының 2021-2025 жылдарға арналған даму жоспарына сәйкес Таушық ауылында ҚТҚ18 жаңа полигонын салу үшін 2023 жылы ЖСҚ15 әзірлеу және ТЭН-не(техникалық-экономикалық негіздеме) түзету бойынша іс-шара енгізілді, алайда бұл іс-шара орындалмады.

ҚР ЭГЖТРМ10 деректеріне сәйкес Қазақстанда жыл сайын 4,5-5 млн. қатты тұрмыстық қалдықтар түзіледі. Ұлттық статистика бюросының деректері бойынша коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару жыл сайын 3,5 - 4,0 млн. тоннаны құрайды.

ҚР ЭГЖТРМ10 2022 жылғы деректеріне сәйкес бүкіл республика бойынша ҚТҚ18 жинау және әкету қызметтерімен халықтың 82% - ы, Маңғыстау облысы бойынша-75% - ы қамтамасыз етілген.

Түпқараған ауданында орташа есеппен жылына 15000 тонна коммуналдық қалдықтар түзіледі, тұрғындардан ҚТҚ18 шығару қызметтерімен қамту деңгейі 80,6% (Кесте 1). Соңғы үш жылда 45 007 тонна тұрмыстық қалдықтар түзіліп, көмілді.

Кесте 1. ҚР16 және Түпқараған ауданы бойынша 2021-2023 жж. коммуналдық қалдықтарды/ҚТҚ18 жинау (қалыптастыру), қайта өңдеу және көму

№	Атауы	Өлшем бірлік	Жылдар		
			2021	2022	2023
1	Жинау (түзілу)				
1.1	Қазақстан Республикасы	мың.тонн	3 674,025	3 441,600	4 006,400
1.2	Маңғыстау облысы	мың.тонн	180,004	181,994	208,139
1.3	Түпқараған ауданы	мың.тонн	13,30	14,50	15,002
2	Қайта өңдеу				
2.1	Қазақстан Республикасы	%	14,9	18,6	21,1
2.2	Маңғыстау облысы	%	28,3	32,08	34,0
2.3	Түпқараған ауданы	мың.тонн	0	0	0
3	Көму				
3.1	Маңғыстау облысы	мың.тонн	139, 090	139,120	140, 064
3.2	Түпқараған ауданы	мың.тонн	13,30	14,50	15,002

Ескерту. * Жергілікті атқарушы органдардың ақпаратына сәйкес.

Қалдықтармен жұмыс істеу проблемалары осы аумақ үшін қажетті инфрақұрылымның болмауына немесе жеткіліксіз дамуына байланысты шешілмеген болып табылады. Бағдарлама құрастыру пункттері мен тасымалдау жүйелерін қоса алғанда, инфрақұрылымды жаңғыртуға және салуға қаражат бөлуді көздейді. Түпқараған ауданының облыс орталықтарынан қашықтығына байланысты ауданда қалдықтарды бөлек жинау және сұрыптау жүзеге асырылмайды. Түпқараған ауданыда қалдықтарды жинау және кәдеге жаратумен бірнеше кәсіпорын айналысады: "Каспий коммуналдық Қызметі" ЖШС19, "Damir GLOBAL" ЖШС19, "Атамекен Тазалық" ЖШС19; "ЖК Сатаев".

Морфологиялық құрамы

ЖТЖИЖХО9 зерттеуіне сәйкес коммуналдық қалдықтардың құрамындағы негізгі фракциялар тамақ қалдықтары, макулатура және пластик болып табылады (1-сурет). Сонымен қатар, едәуір бөлігі (24%) басқа қалдықтарға, яғни олардың маңызды құрамына тоқыма, ағаш, сүйек, былғары, резеңке, бау-бақша, көше, гигиена құралдары және т. б. кіреді.

--	--

Қазіргі таңда облыста ҚТҚ18-дың тағамдық үлесін өңдеу бойынша тәжірибелер мен қуаттылық күші жоқ. Осыған байланысты барлық биологиялық ыдырайтын қалдықтар, соның ішінде тамақ қалдықтары, көше сыпыру және ҚТҚ18 бөлігі ретінде бау-бақша қалдықтары полигондарда түседі.
Сурет 1. Морфологиялық құрам

1.2 Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау

1.2.1 Жинақтау және бөлек жинау, тасымалдаумен қамту

Түпқараған ауданында коммуналдық қалдықтарды жинақтау және жинау екі жолмен жүзеге асырылады:

- контейнерлерде

- контейнерсіз (бестарлы) әдіспен-аумақты айналып өту және белгіленген орындарда орналастырылатын пакеттерде/қаптарда қалдықтарды кесте бойынша жинау жолымен; Контейнерсіз әкету жеке секторда жүзеге асырылады. Ауданда қалдықтарды бөлек жинау енгізілмеген.

Контейнерлердің жартысынан көбі ескірген, мыжылған және ауыстыруды қажет етеді.

Контейнерлік алаңдар (бұдан әрі-КА5) ауылдарда жоқ, сондай-ақ жөндеуді қажет етеді, өйткені көптегенінде қоршаулар, қатты жабындысы жоқ яғни санитарлық нормаларға сәйкес келмейді.

Бүгінгі таңда аудандағы контейнерлер саны:

Баутино ауылы-203 дана

Форт-Шевченко қаласы - 929 дана

Қызылөзен ауылы - 0 дана

Таушық ауылы - 0 дана

Ақшұқыр ауылы - 300 дана

Сайын Шапағатов ауылдық округі - 238 дана.

Экологияның негізгі мәселелерінің бірі ҚТҚ18 қайта өңдеуге және кәдеге жаратуға арналған полигондардың болмауы; тұрғындардан қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға және сұрыптауға арналған контейнерлердің болмауы; елді мекендердегі заңсыз қоқыс үйінділерінің санын ұлғайту болып табылады. Ауданды одан әрі дамыту үшін қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту қажет, бұл тапсырма облыстың АДЖ24-да көрсетілген. Алдымен қоқыс барлық түрлеріне арналған бөлек контейнерлерді орнату қажет, содан соң кәсіпкерлерді қалдықтарды қайта өңдеумен және қайталама пайдаланумен айналысуға тарту қажет.

Контейнерлік алаңдардан шығарылған барлық коммуналдық қалдықтар ҚТҚ18 полигонында сұрыптаусыз көміледі, бұл ҚР ЭК22 талаптарына сәйкес келмейді. Қатты тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесін ұлғайту қажет.

1.2.2 Тасымалдау

Кәсіпорындардың қалдықтары тапсыратын, қалдықтарды жинайтын кәсіпорындардың (бұдан әрі – ҚЖК6) автокөлігімен ҚТҚ18 полигондарына жеткізіледі. Тұрғындардың қалдықтарын аптасына 1 рет шығарылады.

Түпқараған ауданында қалдықтарды жинаумен және кәдеге жаратумен айналысатын кәсіпорындардың теңгерімінде мынадай көлік түрлері бар:

- "Каспий коммуналдық қызметі" ЖШС19-нде Газ 3309 - 814 AG12 бар, Шығарылған жылы- 2020 жыл, үнемі жөндеуді талап етеді - бұл кәсіпорын ауданның ең үлкен бөлігіне қызмет көрсетеді, халық саны 12 035 адам.

- "Дамир Глобал" ЖШС19 теңгерімінде 3 бірлік автокөлік бар - КО 440-2 - 538ADN12, 2013 ж.ш.; Камаз-920AFW12, 2012 ж. ш. жағдайы - орташа, қоқыс таситын көлік КО 440-5-104ACV12, 2013 ж. ш. жағдайы-орташа.

- "Атамекен Тазалық" ЖШС19 теңгерімінде 3 техника бірлігі бар: ZL 50-C-R868ACD, 2005 ж.ш, жай-күйі-орташа; Зил КО 440-4- 755MHA12, 2009 ж.ш, жай-күйі-орташа, қоқыс тасушы КО 440-8 - 065YD12, 2017 ж.ш, жай-күйі-орташа.

Бағдарламада14 қоқыс таситын көліктерді сатып алу қарастырылған (жылына 2-3 бірлік). Қоқыс таситын көліктерді қажетті сатып алуды есептеу жөніндегі мәліметтер (Қосымша 2) қамтылады.

1.2.3 Сұрыптау және қайта өңдеу

Түпқараған ауданында сұрыпталған қалдықтардың саны туралы нақты деректер жоқ. Негізінен, тұрғындар картонды, қағазды және т.б. үй пештерінде жағу арқылы дербес сұрыптайды және кәдеге жаратады.

Бөлек жиналған пластик, қағаз және картон ірі жинаушыларға немесе тікелей қайта өңдеушілерге тапсырылуы керек. Облыс орталығына қашықтығына байланысты Түпқараған ауданында пластик жинауға және сұрыптауға тұрғындардың мүмкіндігі жоқ.

Халықтан электрондық және электр жабдығының (бұдан әрі – ЭЭЖҚ13) қалдықтары жиналмайды, ЭЭЖҚ13 заңды тұлғалардан жиналады және мамандандырылған кәсіпорындарға беріледі. ЭЭЖҚ13 бойынша компаниялар электрондық және электр жабдықтарын, шығын материалдары мен оларды одан әрі кәдеге жарату үшін жинақтаушыларды қайта өңдеумен айналысады. Сондай-ақ, жабдықтар мен компоненттерді қайта пайдалану мүмкіндігі қолданылады. Әдетте, қайта өңдеуге жарамды материалдарды бөлетін, сұрыптайтын және өңдейтін компаниялар жиналған және өңделген қалдықтар туралы есептерін ұсынбайды, сондықтан қалдықтарды қайта өңдеу бойынша қолда бар статистика қалдықтарды қайта өңдеу бойынша нақты деректерді көрсетпеуі мүмкін. Қалдықтарды жинау және қайта өңдеу саласындағы, оның ішінде қалдықтарды жинау және қайта өңдеу жөніндегі шағын және орта бизнес өкілдерімен ақпараттық жұмыс жүргізу жолымен статистиканы жетілдіру қажет.

1.2.4 Көму

Маңғыстау облысында қатты тұрмыстық қалдықтарды сақтау мен сақтаудың негізгі орындары ҚТҚ18 арнайы полигондары, ал ауылдық елді мекендерде – жинақтағыштар мен ұйымдастырылған қоқыс үйінділері болып табылады. Облыста санитарлық талаптарға сәйкес келетін 8 қолданыстағы полигон бар, олардың бірі жеке меншігі болып табылады және ол "West Dala" ЖШС19-не тиесілі. Сонымен қатар, санитарлық талаптарға сәйкес келмейтін қалдықтарды уақытша орналастыратын қосымша 16 орын бар (полигондар).

Тұтыну қалдықтарын көмудің ұйымдастырылған орындары (санитарлық талаптарға сәйкес) Жаңаөзен, Форт-Шевченко қалаларында, Бейнеу, Құрық, Шетпе, Жетібай, Баянды ауылдарында бар.

Форт-Шевченко қаласынан солтүстік-шығысқа қарай 4-4,5 км жерде орналасқан "Каспий коммуналдық қызметі" ЖШС19-нің қолданыстағы қатты тұрмыстық қалдықтар полигонының жер көлемі 8 га, 2021 жылғы 20 сәуірдегі № KZ 25VCZ00876336 эмиссияға 31.12.2025 жылға дейін рұқсаты бар, қызмет ету мерзімі 2025 жылдың соңына дейін, яғни бүгінгі күні жаңа жобалық құжаттаманы әзірлеу қажет. Бұл полигонның Рекультивациялық жобасын әзірлеу қажет.

Ақшұқыр ауылы, Сайын Шапағатов ауылдық округі Баянды ауылындағы аумағы 25,0 га полигонға қалдықтарды тасымалдайды. 2024 жылғы мамырдағы жағдай бойынша полигонның 6 картасының 3 картасына толтырылған. 16.11.2018 жылғы KZ15VCY00136487 Баянды ауылының (Маңғыстау облысы, Мұнайлы ауданы, Баянды ауылы) ҚТҚ18 көму полигонында қалдықтарды орналастыру нормативтерінің жобасына (ҚОНЖ) мемлекеттік экологиялық сараптаманың қорытындысына сәйкес қалдықтардың көлемін азайту және тасымалдауға ыңғайлы болу үшін сұрыпталған массаны престоу және брикеттеу жүргізілуі тиіс. Қазіргі уақытта бұл процестер жоқ. Бағдарламада 14 престоу жабдықтарын сатып алу көзделген.

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары

Түпқараған ауданы бойынша Маңғыстау облысы Түпқараған аудандық мәслихатының 2022 жылғы 19 шілдедегі № 15/92 "Түпқараған ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын бекіту туралы" шешімімен 1 тұрғынға абаттандырылған және абаттандырылмаған үй иелеріне 2,04 м3 құрайды.

Кесте 2. Түпқараған ауданы бойынша қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған халық үшін тарифтер

Атауы	Есеп бірлігі	Теңге (Қосылған құн салығынсыз)
Абаттандырылған үй иелері	1 тұрғыннан айына	260
Абаттандырылмаған үй иелері	1 тұрғыннан айына	260
Бірлікке (көлем) жылдық тариф	1 м3	3120

Қолданыстағы тарифтер (Кесте 2) 2022 жылы белгіленді.

Бүгінгі таңда көптеген қалаларда жаңа тарифтер бекітілді (Семей, Өскемен, Орал, Көкшетау және Қостанай). Жалпы, Қазақстан бойынша тариф 84-тен 550-ге дейін өзгерді. Ең жоғары тарифтер Алматы (553 теңге) және Көкшетау (500 теңге) қалаларында.

Тариф қалдықтарды жинау, тасымалдау және көму саласындағы кәсіпорындарды қаржыландырудың жалғыз көзі болып табылады. Коммуналдық қызметтер жыл сайын қымбаттап отыр, арнайы техниканың, қосалқы бөлшектердің және отынның бағасы айтарлықтай өсіп жатыр, алайда қалдықтарды жинау, шығару және көму тарифтері көптеген аймақтарда көптеген жылдар бойы өзгерген жоқ. Сонымен қатар, жыл сайын аудандардың халқы да артып келеді. Осыған байланысты, экономикалық негізделген тарифті белгілеу Түпқараған ауданында қалдықтарды басқару жүйесін дамыту үшін өте маңызды және өзекті болып табылады.

Сондай-ақ, абоненттік қарыз мәселесі бар. Қамтылған халықтың тек 60% ғана қызмет ақысын төлейді. Өйткені қоқыс жинайтын кәсіпорындардың (бұдан әрі-ҚЖК6) өкілдерінің ақпараты бойынша ҚТҚ18 жинау және әкету үшін қызметтерге ақы төлеу бойынша берешек шамамен 40% құрайды.

Осы мәселені пысықтау үшін 2021 жылдан бастап ҚР ЭК22 сәйкес ЖАО7 құзыретіне коммуналдық қалдықтарды жинау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын ұйымдар үшін тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында халықты тіркеу туралы мәліметтерге қолжетімділікті қамтамасыз ету кіреді. Осылайша, ҚТҚ18 жинау мен әкетуді жүзеге асыратын субъектілер өз қызметтері үшін дұрыс шот ұсыну үшін халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуді қамтамасыз етуі қажет.

ҚР ЭК22 сәйкес тұрғын үйлерде тұратын жеке тұлғалар жария шарттар негізінде орталықтандырылған жүйені пайдалануға және бекітілген тарифтерге сәйкес қызметтерге ақы төлеуге міндетті. Алайда, бұл норма ішінара орындалады. Жеке үйлердің тұрғындары жеке келісімшарттар жасағанды жөн көреді. Мүмкін, халықтың бір бөлігі жария шарттың бар екендігі туралы білмейді. Кәсіпорындардың ҚТҚ18 жинау және әкету қызметтеріне ақы төлеу үшін жеке шарттар жасасуы тиімсіз, жұмыс орындары, жалақы және т.б. үшін қосымша шығындарға әкеп соғады. Сондықтан халықпен ҚТҚ18 жинау және әкету үшін жеке шарттар жасасу тәжірибесін қайта қарау және жария шарт жасасуға көшу қажет. ЖАО7 мен ҚЖК6 өз сайттарында жария шарт жариялап, халықты хабардар ету бойынша жұмыс жүргізуі қажет.

1.2.5 Соңғы 3 жылда коммуналдық қалдықтарды басқару саласында бөлінген қаражат және жүргізілген жұмыс бойынша деректер

2024 жылғы мамырдағы жағдай бойынша ТҮКШ, ЖКЖАЖ12 бөлімінің сатып алуы талданды. Осы кезеңде ТҮКШ, ЖКЖАЖ12 бөлімінен ауданның қалдықтарын азайту

жөніндегі іс-шаралардан жергілікті бюджеттен ҚТҚ18 контейнерлерін сатып алуға қаражат бөлінген. Қалдықтарды (қайта шикізатты) бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу үшін ақшалай қаражат бөлінбеді.

Қалдықтарды әкету жөніндегі қызметтерді негізінен өз қаражаты үшін қалдықтарды әкету және кәдеге жарату шарттарын өз бетінше жасасатын мемлекеттік органдардың көпшілігі пайдаланады. Медициналық қалдықтарды шығаруды конкурстық негізде жергілікті аудандық ауруханалар сатып алады.

Ауданда қалдықтарды азайту, ҚР16 заңнамасына сәйкес қалдықтарды бөлек жинау үлесін ұлғайту моделі сипатталатын қоршаған ортаны қорғау саласындағы құжаттаманы әзірлеу жөніндегі іс-шараларға ақшалай қаражат бөлінбеді.

Соңғы үш жылдағы қалдықтардың ағымдағы жағдайының сандық және сапалық көрсеткіштері.

Өндіріс қалдықтарын басқару тәртібі қалдықтарды пайдаланғанға, кәдеге жаратқанға, жойғанға немесе бөгде ұйымдарға бергенге дейінгі бүкіл қалыптастыру процесін, сондай-ақ өндірістік экологиялық бақылау жөніндегі есепке міндетті қосымша болып табылатын статистикалық есептілікті жасау рәсімін қамтиды.

Тұрғындардың қоқыстың пайда болуы мен өздігінен шығарылуын есепке алмауына байланысты пластикалық қалдықтар, шыны ыдыстар және басқа да қалдықтар сияқты дана бұйымдардың көлемін анықтау мүмкін емес, сандық және сапалық көрсеткіштер қоқыс шығаратын ұйымдардың мәліметтері бойынша тұрмыстық қатты қалдықтардың жалпы көлемін танымал фракциялар бойынша пайыздық бөлу арқылы ұсынылған.

Сонымен қатар, сауалнама барысында ауылдық округтер тұрғындарының үлесіне қалдықтарды кәдеге жарату түрлері мен тәсілдері анықталды. Бұл деректер осы Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін айқындау кезінде пайдаланылатын болады. Елді мекендердің тұрғындары күл мен көңнің пайда болуының шамамен көлемін көрсетеді. Бұл ретте, мұндай қалдықтардың 50% - дан астамы тұрмыста тыңайтқыш, тұрмыстық пештерде қатты отын және т. б. түрінде пайдаланылады.

Сандық көрсеткіштер.

Соңғы мәліметтерге сәйкес, соңғы үш жылда Түпқараған ауданында халық санының өсуіне және экономикалық белсенділікке байланысты қалдықтар көлемінің тұрақты өсуі байқалды. 2021 жылы шамамен 3300 тонна қалдықтар тіркелді, 2022 жылы 3400 тонна, ал 2023 жылы бұл көрсеткіш 4500 тоннаға жетті. Бұл деректер қалдықтарды басқарудың тиімді стратегияларын әзірлеу қажеттілігін көрсетеді.

Сапалық көрсеткіштер

Қалдықтардың морфологиялық құрамы келесі санаттарды қамтиды:

* Органикалық қалдықтар (тамақ қалдықтары) жалпы қалдықтардың шамамен 40% құрайды.

* Қағаз және картон-20%.

* Пластик-15%.

* Металл және шыны-10%.

* Басқа қалдықтар (құрылыс, тоқыма және т.б.) - 15%.

Қалдықтардың пайда болу динамикасы сонымен қатар тауарлар мен қызметтерді тұтыну өскен кезде жазғы кезеңде ең жоғары мәндер болатынын көрсетеді. Қыс айларында, керісінше, жазғы кезеңмен салыстырғанда қалдықтардың түзілу көлемінің 10-15% - ға төмендеуі байқалады. Қалдықтарды басқаруды дәл талдау және жоспарлау үшін тек көлемді ғана емес, сонымен қатар органикалық қалдықтарды, қағазды, пластикті, металды және әйнекті қамтитын қалдықтардың құрамын да ескеру қажет. Бұл деректер оларды сұрыптау, қайта өңдеу және кәдеге жарату бойынша тиімді шараларды әзірлеуге мүмкіндік береді, бұл әсіресе қоршаған ортаға теріс әсерді азайту және қайта өңдеу деңгейін арттыру үшін маңызды.

Осылайша, Маңғыстау облысының Түпқараған ауданында қалдықтардың пайда болу жылдамдығын талдау қалдықтарды басқарудың неғұрлым тиімді жүйелерін енгізу қажеттігін көрсетеді, бұл өсіп келе жатқан көлемдерді жеңуге ғана емес, сонымен қатар өңірдің экологиялық қауіпсіздік деңгейін арттыруға мүмкіндік береді.

1.3 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау

Қазіргі уақытта қалдықтарды жинауды, сақтауды, қайта өңдеуді, орналастыруды және кәдеге жаратуды жоспарлау қажет, жұмыстың барлық кезеңдерінде қалдықтарды басқарудың бірыңғай жоспарын әзірлеу қажет. Өндіріс пен тұтыну қалдықтарының барлық пайда болған түрлерінің уақытша сақталуы мен жай-күйін үнемі түгендеу, есепке алу және бақылау қажет. Бірыңғай басқару жүйесінің принциптері келесідей:

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттері

Құрамында сынап бар қалдықтар

ҚСБҚ17 жинаудың реттелмеген жүйесіне қауіпті қалдықтардың ҚТҚ18 контейнерлеріне түсу проблемасы бар, бұл экологиялық тәуекелдерге әкеп соғады.

ҚР ЭК22 сәйкес қалдықтар санатына өткен материалдар мен өнімдерге, оның ішінде құрамында сынап бар қалдықтарға қойылатын талаптар қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару саласындағы ұлттық стандарттарда белгіленеді.

Әкімдік жеке тұлғалардан ҚСБҚ17 жинау жүйесін ұйымдастыруы қажет. Мамандандырылған ұйымды таңдауға, мамандандырылған контейнерлерге қызмет көрсетуге, оның ішінде құрамында сынап бар шамдар мен тамақ көздерін тасымалдауға және өңдеуге байланысты шығындар бюджет қаражаты есебінен жабылуы керек. Мамандандырылған ұйымды таңдау үшін конкурс (тендер) өткізу қажет, таңдалған компанияның лицензиясы болуы және заңнамада белгіленген барлық талаптар мен ұлттық стандарттардың талаптарына сәйкес келуі тиіс.

Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары

Түпқараған ауданы бойынша заңды және жеке тұлғаларда түзілетін электр және электрондық жабдықтардың (бұдан әрі - ЭЭЖҚ13) қалдықтарын басқару жүйесі жоқ. Әдетте, жеке тұлғаларда пайда болған ЭЭЖҚ13 ҚТҚ18 контейнерлеріне шығарылады,

содан кейін қоқыс шығаратын ұйымдар ҚТҚ18 полигонына шығарылады, онда олар көміліп, қоршаған ортаға зиян келтіреді. Заңды тұлғалардан ЭЭЖҚ13 жинау жүйесі де жолға қойылмаған.

Полигон жағдайында коррозияға және тотығуға ұшырайды, ал олардың құрамындағы әртүрлі ауыр металдар топырақ пен жер асты суларына түседі, сондықтан оларды ҚТҚ18 полигонында көмуге тыйым салынады.

ҚР ЭК22 365-бабына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (ЭЭЖҚ13, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуге тиіс екені анықталды. Ауданда ЭЭЖҚ13 жинау және қайта өңдеу бойынша деректерді есепке алу жүйесі де жолға қойылмаған.

Түпқараған ауданындағы ТҮКШ, ЖКЖАЖ12 бөлімінде ЭЭЖҚ13 көлемін жинау және өңдеу бойынша мәліметтер жоқ.

Осылайша, ЖАО7 халық үшін ЭЭЖҚ13 жинау және кәдеге жарату жүйесін ұйымдастырып, заңды тұлғалардың ҚР ЭК22 365-бабының талаптарын орындауын бақылауды күшейтуі қажет.

Ірі көлемді қалдықтар

Түпқараған ауданы аумағында үлкен көлемді қалдықтар (бұдан әрі - ҮКҚЗ) (тұрмыстық техника, жиһаз және т.б.) бөлек жиналмайды, өйткені оларды әкетуге арналған арнайы орындар жоқ. ҮКҚЗ контейнерлік алаңға шығарылады, содан кейін коммуналдық қалдықтардың жалпы ағынында ҚТҚ18 полигонына түседі.

Қазіргі уақытта ЖАО7 тарапынан ҮКҚЗ әкету мен арнайы орындарды айқындау бойынша компанияны таңдау (конкурс) жұмыстары жүргізілуде.

Құрылыс қалдықтары

Халықтың құрылыс қалдықтары ҚТҚ18-ның жалпы ағынында жиналады және қолданыстағы полигонға көмуге түседі.

2021 жылдан бастап құрылыс қалдықтарын көмуге тыйым салынды. ҚР ЭК22 сәйкес жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке тұлғалар құрылыс қалдықтарын ЖАО7 ұйымдастырған арнайы орындарға дербес әкетуді жүргізеді.

Қазіргі уақытта ЖАО7 тарапынан құрылыс қалдықтарын әкету мен арнайы орындарды айқындау бойынша компанияны таңдау (конкурс) жұмыстары жүргізілуде.

Тамақ қалдықтары

Халықтың тамақ қалдықтары ҚТҚ18-ның жалпы ағынында жиналады және қолданыстағы полигонға көмуге жіберіледі. Ауданда тамақ қалдықтарын бөлек жинауға арналған контейнерлер жоқ. 2021 жылдан бастап тамақ қалдықтарын көмуге тыйым салынды.

Осылайша, биологиялық ыдырайтын коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру және оларды қалпына келтіру, соның ішінде компосттау және тамақ

қалдықтарын көмуге тыйым салу талаптарының сақталуын бақылау жөніндегі жұмысты күшейту қажет.

1.4 Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар

Түпқараған ауданы коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау қорытындысы бойынша ауданда коммуналдық қалдықтарды жинау және әкетумен (84%) халықты қамту жақсы қамтамасыз етілгені анықталды.

Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинау, сұрыптау, қайта өңдеу және көму процестері жетілдіруді қажет етеді.

Бағдарлама шеңберінде коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және мынадай проблемалық мәселелерді шешу қажет:

- контейнерлік алаңдардың санитарлық талаптарға сәйкес келмеуі;
- КА5 контейнерлермен қамтамасыз етілмеуі;
- халықты барлық жерде бөлек жинаумен қамтамасыз ету үшін қайталама ресурстарды бөлек жинауға арналған контейнерлердің жетіспеушілігі;
- тұрғындарда коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін (ҚСБҚ17, ЭЭЖҚ13, Медициналық және т. б.) жинау жүйесінің болмауы;
- биологиялық ыдырайтын (тамақ) қалдықтарды бөлек жинаудың болмауы;
- үлкен көлемді және құрылыс қалдықтарын жинау және тасымалдау жүйесінің болмауы;
- қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы халықтың хабардарлығы мен мәдениетінің төмендігі;
- коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару қызметтеріне халықтың қанағаттанбауы мен наразылығы;
- полигонның жиі жануы;
- ҚТҚ18 шығару бойынша заңды тұлғаларды толық қамтымау. Заңды тұлғалардың ҚТҚ18 шығаруға шарт жасасудан бас тартуы;
- заңды тұлғалардың ҚТҚ18-ны жеке тұлғаларға арналған контейнерлерге бақылаусыз орналастыруы;
- жеке тұлғаларға арналған контейнерлерге ПИК (пәтер иелері кооперативі) жалдаған тазалағыштардың үйішілік, көше сметасының ішіне бақылаусыз орналастыруы;
- контейнер алаңдарына кірудің қиындығы, бұзушылар үшін шаралардың болмауы;
- қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге және көмуге арналған тарифтің төмен жиналуы;
- ескірген техника мен жабдықтар;
- қолданыстағы сұрыптау желілерінің болмауы;
- қалдықтарды мұқият сұрыптамай көму;

•қалдықтарды қайта өңдеу тиімділігі төмен (7-10%), ал қалдықтардың 93% ҚТҚ18 полигонына көмуге жіберіледі;

•құрылыс және тамақ қалдықтарын қайта өңдеудің болмауы;

•ҚТҚ18-ны терең өңдеу бойынша қуаттардың болмауы, соның есебінен полигонға көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемін қысқартуға болады;

•полигонда қоқыс газын жинау және кәдеге жарату технологияларының болмауы, бұл полигондағы парниктік газдар шығарындыларының көлеміне теріс әсер етеді;

•ҚТҚ18 полигонының толып кетуі, оның экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келмеуі;

•ҚТҚ18 шығару бойынша қызметтер үшін жеке тұлғалармен есептеу және өзара есеп айырысу кезіндегі проблемалар. ҚЖК6-да тұратын жеке тұлғалардың саны туралы нақты деректер жоқ;

•жеке тұлғалардан төлемдер жинау проблемасының туындауы, соның салдарынан ҚЖК6-ның дебиторлық берешектерінің пайда болуы, оның жыл сайынғы артуы;

•халық төлемейтін ҚҚС төлеу мәселелері, бірақ ҚЖК6 ҚҚС төлеулері тиіс.

1.5 Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін объективті талдау үшін оның күшті және әлсіз жақтарын, сондай-ақ бар мүмкіндіктер мен қауіптерді нақты анықтау қажет.

Кесте 3. Күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
ҚТҚ18 шығару қызметтерімен халықты қамту деңгейі; ҚСК8 құрылысы бойынша жұмыс; ЖАО7-ның бизнеспен, ҚЖК6 -мен, халықпен өзара іс-қимылы; Жаңа полигондарды салу.	ҚТҚ18 жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге және көмуге арналған төмен тарифтер; Тарифтер бойынша абоненттік берешек; Биологиялық ыдырайтын (тамақ), ҮКҚЗ, құрылыс қалдықтарын және ЭЭЖҚ13 бөлек жинау жүйесінің болмауы; Қалдықтарды қайта өңдеудің төмен үлесі; Қалдықтарды сұрыптаусыз көму; Полигонның жиі жануы; Қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы халықтың хабардарлығы мен мәдениетінің төмендігі.
Мүмкіндіктер	Қауіптер
Бизнестің ҚТҚ18 жинау және өңдеу жүйесін дамытуға қызығушылығы; Қазіргі заманғы технологиялардың болуы, тамақ қалдықтарын компосттауға, құрылыс қалдықтарын қайта өңдеуге арналған қондырғылардың кең ассортименті және т. б.; Биологиялық ыдырайтын (тамақ) және құрылыс қалдықтарын өңдеу бойынша бизнесті бөлек жинауды енгізу және дамыту бөлігінде үлкен әлеуеттің болуы;	ЖАО7 қызметінің ҚР ЭК22 талаптарына сәйкес келмеуі; ҚТҚ18 полигонының толып кетуі, оның экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келмеуі; Қоршаған ортаға аудан халқының денсаулығына теріс әсер ететін атмосфераға шығарындылар; Аудандағы қалдықтарды басқару жүйесіне халықтың қанағаттанбауы мен наразылығы; ЖАО7 стратегиялық жоспарын орындамау;

Ауданның көрші елдердің мемлекеттік шекарасына жақын орналасуы, көрші елдерден Қайталама шикізатқа сұраныстың үлкен мүмкіндіктері; Халықтың бөлек жинауға дайындығы.	ЖАО7 қызметінің тиімділігін жыл сайынғы бағалаудың сәйкес келмеуі.
---	--

2. КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУДЫ РЕТТЕЙТІН ҰЛТТЫҚ ЗАҢНАМА

2.1 ҚР16 қалдықтарды басқару саласындағы саясаты

Қалдықтарды басқару саласындағы ҚР16 саясаты ҚР16-ның "жасыл" экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамамен (2013) және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасымен (2021) айқындалады.

Стратегиялық құжаттар шығарумен қамту, бөлек жинауды енгізу, қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесін ұлғайту және тиісінше полигондарда көмілетін қалдықтар көлемін азайту қажеттілігін белгілейді (Кесте 4).

Кесте 4. ҚР16-ның "жасыл" экономикаға және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына көшуі жөніндегі Тұжырымдаманың мақсаттары мен нысаналы көрсеткіштері

Көрсеткіш тің атауы	2021	2022	2023	2024	2025	2030	2050	Дереккөз
Халықты қатты тұрмыстық қалдықтарды шығарумен қамту						100%		ЖЭТ4
Қоқысты санитарлық сақтау						95%		ЖЭТ4
Қайта өңделген қалдықтардың үлесі						40%	50%	ЖЭТ4
Бөлек жинаумен қамту:								
- фракциялар бойынша								
- қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне	40,0	50,0	60,0	70,0	80,0			
(Медициналық және құрамынд	50,0	55,0	60,0	70,0	80,0			

а сынабы бар, ЭЭЖҚ13)								ЖК1
Қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі-ҚТҚ 18 (білім көлемінен)								
- өнеркәсіптік қалдықтар (білім көлемінен)	21,0	24,0	27,0	30,0	34,0			
- агроөнеркәсіптік кешен қалдықтары (өткен жылға қатысты)	38,0	40,0	42,0	44,0	46,0			
- қауіпті медициналық қалдықтар (жиналған көлемнен)	2,0	5,0	5,0	7,0	10,0			ЖК1
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0			

"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасында Маңғыстау облысы мен Ақтау қаласы үшін жеке алым бойынша нысаналы көрсеткіштер жоқ. Бірақ Ақтау қаласы үшін ҚР16 басқа облыстарымен ұқсастығы бойынша осындай көрсеткіштерді белгілеу аудандағы қалдықтарды басқару жүйесін дамыту үшін оң әсер етеді. Осы бағдарламаның 3-бөлімінде Ақтау қаласы бойынша нысаналы көрсеткіштер ұсынылды.

2.2 Экологиялық заңнаманың коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыруға қойылатын талаптары.

Ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты:

1) органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды ынталандыру және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компосттау арқылы;

2) коммуналдық қалдықтардың тұрақты шығарылуын ұйымдастыруды;

3) коммуналдық қалдықтарды басқаруда экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз етуді;

4) коммуналдық қалдықтардың рұқсат етілмеген жағылуын алдын алу және тоқтатуды жүзеге асырады.

2.2.1 Коммуналдық қалдықтарды басқарудағы жергілікті атқарушы органдардың құзыреті

Коммуналдық қалдықтарға қойылатын талаптарды белгілейтін негізгі құжаттар 2021 жылы қабылданған ҚР ЭК22, Коммуналдық қалдықтарды басқару қағидалары, қалдықтарды бөлек жинауға, оның ішінде техникалық, экономикалық және экологиялық орындылығын ескере отырып, міндетті түрде бөлек жинауға жататын қалдықтардың түрлеріне немесе топтарына (түрлерінің жиынтығына) қойылатын талаптар, Маңғыстау облысының қалалары мен елді мекендерінің аумақтарын абаттандыру қағидалары болып табылады.

Мемлекеттік саясатты коммуналдық қалдықтарды басқару саласында экологиялық заңнамаға сәйкес жүзеге асыру шеңберінде ЖАО7-ның негізгі бағыттары мен негізгі өкілеттіктері белгіленді (Кесте 5).

Кесте 5. Экологиялық заңнамада белгіленген ЖАО7 құзыреттері

Негізгі бағыттары	Экологиялық заңнамаға сәйкес құзыреті
Коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы құжаттар мен нормаларды әзірлеу және бекіту	коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаны әзірлеуді ұйымдастыру; коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын әзірлеу; коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеу қағидаларын бекіту; жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін әзірлеу; ҚТҚ18 жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды және көмуді жүзеге асыратын субъектілер арасында тарифті бөлу тәртібін айқындау;
Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесінің жұмыс істеуін қамтамасыз ету	бөлек жинауды көздейтін коммуналдық қалдықтарды жинаудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыру; жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды, қалпына келтіруді және жоюды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері үшін қажетті инфрақұрылым құруды және оның жұмыс істеуін қамтамасыз ету; конкурс (тендер) өткізу арқылы ҚТҚ18 жинау және әкету бойынша ҚЖК6 -ны айқындау; объектілерді салу және орналастыру үшін жер учаскелерін бөлу (оның ішінде КА5 және қайталама шикізатты қабылдау пункттерін жайластыру үшін), жер учаскелерінің шекараларын ресімдеуді қамтамасыз ету; КА5 және қайталама шикізатты қабылдау пункттерінің орналасқан жерін анықтау, КА5 және пайдаланылатын контейнерлердің бірыңғай құрылысын немесе реконструкциясын өткізуді ұйымдастыру; бөлек жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын орнатуды ұйымдастыру;

	жеке тұлғаларда пайда болатын құрылыс қалдықтары мен ҰКҚЗ үшін орындарды ұйымдастыру; бөлек жиналған қалдықтарды тасымалдауды ұйымдастыру; коммуналдық қалдықтарды көму объектілерінің құрылысын қамтамасыз ету; коммуналдық қалдықтарды басқару кезінде қоршаған орта сапасының нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізуді қамтамасыз ету; халықты тіркеу туралы мәліметтерге (тұрғылықты жері бойынша тіркелген азаматтардың санын сәйкестендіру мақсатында) жинауды, тасымалдауды, сұрыптауды, қалпына келтіруді және жоюды жүзеге асыратын ұйымдар үшін қолжетімділікті қамтамасыз ету;
Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесінің жұмыс істеу мониторингі	ЭК және коммуналдық қалдықтарды басқару ережелеріне сәйкес коммуналдық қалдықтардың айналымын бақылау;
Халықпен жұмыс және коммуналдық қалдықтарды басқару саласын ынталандыру	бөлек жинауды қоса алғанда, ҚТҚ18 жинаудың, кәдеге жаратудың және өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықты хабардар ету; органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді ынталандыру, соның ішінде компосттау арқылы; Биогаз және энергия өндіру мақсатында, атап айтқанда компосттау және кәдеге жарату әдісімен қайта өңдеу жөніндегі шараларды қоса алғанда, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды көмуді қысқартуды ынталандыру жөніндегі іс-шараларды ұйымдастыру.

2.2.2 Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі басқа субъектілердің талаптары мен міндеттемелері

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі ҚЖҚ6 талаптары мен міндеттемелері:

- 1) ҚР ЭГЖТРМ10-не қызметті жүзеге асырудың басталғаны туралы хабарлама беру;
- 2) арнайы жабдықталған көлік құралдарын пайдалану;
- 3) ҚТҚ18 иелерімен шарттар жасасу (халықпен орталықтандырылған жүйе жанындағы жария шарттар);
- 4) ҚТҚ18 өңдеуді немесе көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерімен шарттар жасасу;
- 5) бөлек жиналған қалдықтар (фракциялар, қалдықтар түрлері) үшін әкетудің жекелеген кезеңділігін айқындау;
- 6) одан әрі пайдалануға жарамсыз контейнерлерді жөндеуді және ауыстыруды ұйымдастыру және контейнерлер мен контейнерлік алаңдарды жуу мен дезинфекциялауды қамтамасыз ету жөніндегі шаралар;

7) қалдықтарды арнайы техникаға бөлек жинауға арналған контейнерлерді түсіру кезінде төгілген қоқыстарды жинау.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі тұрғындардың және заңды тұлғалардың талаптары мен міндеттемелері:

1) Орталықтандырылған қалдықтарды жинау жүйесін пайдалану қоғамдық келісім шарттар негізінде;

2) Қалдықтарды түрлері немесе топтары бойынша бөлу, қалдықтарды бөлек жинау үшін жасалған жағдайларға сәйкес;

3) Құрылыс қалдықтары мен коммуналдық қалдықтар мен ҮКҚЗ-ны ЖАО7 ұйымдастырған арнайы орындарға өз бетінше шығару;

4) Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалар мен жеке кәсіпкерлер (ЖК1) орталықтандырылған қалдықтарды жинау жүйесін пайдалану кезінде, белгілі бір ЖАО7 учаскелерін қызмет көрсететін ҚЖК6-мен, яғни конкурс жеңіп алған ұйымдармен келісім-шарттар жасау міндетті;

5) Орталықтандырылған қалдықтарды жинау жүйесіне жатпайтын жеке тұрған ғимараттарда қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалар мен ЖК1, қызметін бастау туралы хабарлама берген және ҚР ЭГжТРМ10-ның рұқсаттар мен хабарламалар тізіміне енгізілген ҚЖК6 -мен келісім-шарт жасау міндетті;

6) Заңды тұлғалар мен ЖК1 ҚТҚ18-ны өз бетінше шығару кезінде ҚТҚ18-ны қайта өңдеу немесе көму жұмыстарын жүргізетін кәсіпкерлік субъектілерімен келісім-шарттар жасау міндетті.

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесіндегі пәтер иелері мен компания басқарушыларының бірлестіктеріне қойылатын талаптар:

1) аумағында контейнерлік алаңдар орналасқан заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлердің (мүлік меншік иелерінің бірлестіктері, басқарушы компаниялар, қызмет көрсететін ұйымдар және т. б.) контейнерлік алаңдарды, ҮКҚЗ-ны, сондай-ақ оларға іргелес аумақты сақтауға арналған арнайы алаңдарды күтіп ұстауы;

2) қыс мезгілінде халық үшін жағдай жасау және мамандандырылған көлік құралдарының жұмысы мақсатында контейнерлерге кіреберістерді қардан және мұздан тазартуды ұйымдастыруды қамтамасыз ету.

Қалдықтарды көму полигондарына қойылатын талаптар:

1) пластмасса, макулатура, картон және қағаз қалдықтарын, ҚСБҚ17, шыны ыдыстар, шыны тұсқағаздар, ЭЭЖҚ13, литий және қорғасын-қышқылды батареялар, құрылыс, медициналық, тамақ және сұйық қалдықтар, қабылдау критерийлерін қанағаттандырмайтын қалдықтарды көмуге тыйым салу;

2) ҚТҚ18-ны алдын ала сұрыптамай көмуге тыйым салу;

3) полигонға түскенге дейін полигонда көмуге арналған қалдықтардың саны мен қауіпті қасиеттерін азайтуды қамтамасыз ету;

- 4) қалдықтарды жинақтауға немесе көмуге арналған арнайы белгіленген орындардан тыс жинауға тыйым салу;
- 5) қабылдау критерийлерін орындау мақсатында қалдықтарды араластыруға тыйым салу;
- 6) полигон операторының биологиялық ыдырайтын қалдықтарды көму көлемін қысқарту және қоқыс газын жинау және кәдеге жарату жүйелерін орнату жолымен полигондағы метан шығарындыларын азайту жөнінде шаралар қабылдау қажеттілігі;
- 7) ҚТҚ18 полигондарында фильтрат пен қоқыс газын жинауға және бұруға арналған жүйенің, шығарындылар мониторингі жүйесінің (қоқыс газы) болуы;
- 8) салынып жатқан ҚТҚ18 полигондарында сүзгіге қарсы экранның болуы;
- 9) полигонда олардың қоршаған ортаға теріс әсерінің алдын алу үшін депозитке салынған қалдықтарда түзілетін фильтрат пен сарқынды сулардың мониторингі жүйесінің болуы;
- 10) ҚР ЭК22 талаптарын орындау қамтамасыз етілмейтін ҚТҚ полигонын пайдалануға тыйым салу.

3. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТТАРЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

3.1 Мақсаты мен міндеттері.

Бағдарламаның 14 мақсаты Қазақстан Республикасының экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру және Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы тұрғындары үшін қалдықтарды жинау және шығару бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру болып табылады.

Бағдарламаның 14 Міндеттері:

Аудан халқын қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту;

Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру;

Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту, оның ішінде спецификалық (тамақ, құрылыс және ірі габаритті қалдықтар, ЭЭЖҚ13 және т. б.).

Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету;

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың мәдениеті мен хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту.

3.2 Нысаналы көрсеткіштер

Осы Бағдарлама 14 шеңберінде Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру бойынша нысаналы

көрсеткіштер белгіленді (Кесте 6). Қосымша 1 Бағдарлама14 көрсеткіштерінің мониторингіне бірыңғай тәсілді қамтамасыз ету мақсатында осы Бағдарламада14 белгіленген көрсеткіштерді айқындау әдістемесі ұсынылған.

Кесте 6. Халықты қалдықтарды жинау және әкету, қайта өңдеу және көмумен қамту жүйесін жетілдіру жөніндегі нысаналы көрсеткіштер (2024-2026 жж.)

№	Нысаналы көрсеткіштер	Ағымдағы жағдай (2022-2023)	2024	2025	2026
1	Аудан тұрғындарын ҚТҚ18 жинау және әкетумен қамту	94,6 % (6 мес. 2022)	100%	100%	100%
2	Бөлек алыммен қамту: - фракциялар бойынша құрғақ және дымқыл - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне медициналық және құрамында сынабы бар, электрондық және тұрмыстық техника)	19,1% (9 мес. 2022)	60% 60%	70% 70%	80% 80%
3	Қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін ҚТҚ18 (түзілу көлемінен)	7,2% (2021)	20%	26%	32%
4	ҚТҚ18 полигонын жабу және экологиялық талаптарға сәйкес рекультивациялау				100% 1 ед
5	Экологиялық өмір сапасына халықтың қанағаттану деңгейі	49,1% (2021) 55,3 % (2022)	61,5%	73,8%	86,1%

4. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

4.1 Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту жөніндегі шаралар;

Коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту үшін мынадай шараларды орындау қажет:

- аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару қызметтерімен 100% қамту;
- бәсекелестік негізде ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу және конкурстар өткізу;
- экономикалық негізделген тарифтерді бекіту;
- тарифтің жиналуын арттыру;

•қалдықтарды жинауға арналған контейнерлік алаңдарды санитарлық нормаларға сәйкес келтіру. Жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне қарай жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату. Қоқыс таситын көліктер паркін және басқа да қажетті техниканы жаңарту.

Халықты қалдықтарды жинау және шығару жөніндегі қызметтермен қамту

Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметтерімен толық қамту тек жеке тұлғалардан ғана емес, заңды тұлғалардың да есебінен қамтамасыз етіледі. Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (егер контейнерлер болмаса) қызметін жүзеге асыратын заңды тұлғалармен осы учаскелерге қызмет көрсету үшін ЖАО7 айқындаған ҚЖК6-мен ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі қызметтерге шарттар жасасу бойынша хабардар ету жұмыстарын жүргізу қажет.

Ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу және бәсекелестік негізде конкурстар өткізу

ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтердің сапасын арттыру үшін коммуналдық қалдықтарды басқаруға бәсекелестік негізде ұзақ мерзімді келісімшарттар жасасу қажет.

Нарық қатысушыларын айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу кезінде ЖАО7 ҚР ЭК22 және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес, ҚЖК6 қойылатын талаптарды белгілейтін болады. ҚТҚ18 жинау және тасымалдаумен қызметі ҚР16 экологиялық заңнамасының талаптарына сәйкес келетін мамандандырылған кәсіпорындар айналысуы тиіс.

ҚЖК6 таңдау кезіндегі негізгі талаптардың бірі - ҚР ЭГжТРМ10 тізілімінде ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі компанияның болуы, яғни қызметті жүзеге асырудың басталғаны туралы хабарлама беру. Қауіпті емес қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау жөніндегі қызметті жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері "Рұқсаттар және хабарламалар туралы" ҚР16 Заңына сәйкес ҚР ЭГжТРМ10 қызметіне кірісу туралы хабарлама беруге міндетті. Хабарламалық тәртіпке сәйкес келмейтін ҚЖК6 конкурсқа қатыса алмайды және ҚТҚ18 жинау және әкету бойынша қызметтер көрсете алмайды, өйткені қауіпті емес қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау жөніндегі қызметті ҚР ЭГжТРМ10 хабарламасынсыз жүзеге асыруға тыйым салынады.

Егер компания қауіпті қалдықтармен жұмыс істесе, онда қызметті жүзеге асыруға лицензия болуы керек.

Экономикалық негізделген тарифтерді бекіту

Ауданда коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды жүйесін одан әрі дамыту үшін жаңа тарифтерді есептеу және бекіту қажет. Аудан бойынша қолданыстағы тариф (260 теңге) тиісті инфрақұрылымды құру және халыққа сапалы және уақтылы қызмет көрсету үшін жеткіліксіз. Белгіленген тарифтер қазіргі заманғы шындықтар мен инфляциялық процестерді ескере отырып, қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге мамандандырылған ұйымдардың шығындарын жабуы керек.

Экономикалық негізделген тарифтерді уақтылы қайта қарау, индексстеу және бекіту мамандандырылған ұйымдардың қалдықтарды жинау және шығару бойынша сапалы жұмысын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді, бұл ауданның экологиялық жағдайына және халықтың денсаулығына жағымды әсер етеді.

ҚТҚ18 жинауға, әкетуге, қайта өңдеуге және көмуге және халықтың уақтылы төлеуіне тарифтің жиналуын арттыру

Халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуге қатысты ЖАО7-ның мамандандырылған ұйымдармен өзара іс-қимылын күшейту қажет.

Азаматтарды тұрғылықты, уақытша болатын (тұратын) жері бойынша тіркеу кезінде жаңа тіркеу мекенжайы туралы мәліметтер нақты уақыт режимінде ИМ ақпараттық жүйесінен эталондық деректер банкі болып табылатын және оған қол жеткізу барлық мемлекеттік және ЖАО7-на (әкімдіктерге) қамтамасыз етілген "жеке тұлғалар" ҚР16 Мемлекеттік Деректер базасына (әкімші – ҚР ӘМ) беріледі.

Бұл интеграция аясында ЖАО7 ҚЖК6 ға тіркелген азаматтардың саны туралы деректерді анонимді түрде (жеке деректерді берместен) ұсынатын болады, бұл ҚТҚ18 жинау, шығару, қайта өңдеу және көму үшін төлемдерді дұрыс есептеуге мүмкіндік береді.

Жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне қарай контейнерлік алаңдарды санитариялық нормаларға сәйкес келтіру, жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату

Құрылыс түріне байланысты коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесі келесідей ұйымдастырылады:

Көп қабатты құрылыс аудандарында:

- тұрғын аймақтардағы контейнерлік алаңдарды жабдықтау;
- стандартты контейнерлерді орнату;

• қалдықтарды шығаруға арналған құрал жиналған қалдықтардың тығыздығын арттыру үшін престоу жүйесі бар қоқыс таситын көліктерді пайдалану.

Жеке құрылыс аудандарында:

- жеке контейнерлерді орнату;

• қалдықтарды шығаруға арналған үлкен көлемді және жоғары қысу қабілеті бар қоқыс таситын көліктерді пайдалану.

КА5 санитарлық нормаларына сәйкес келтіру үшін келесідей іс шаралар орындалады:

Үй иелерінің, ұйымдардың, мәдени-бұқаралық мекемелердің, демалыс аймақтарының аумағында көлікке арналған кіреберістері бар қалдықтарды жинауға арналған контейнерлерді орналастыру үшін арнайы алаңдар бөлу қажет. Алаңды қатты жабынмен орналастыруға және қалдықтарды желмен ұшу (тарату) мүмкіндігін болдырмайтын, бірақ кемінде 1,5 м биіктікке дейін үш жағынан қоршау жасау қажет.

Контейнерлік алаңды тұрғын және қоғамдық ғимараттардан, балалар объектілерінен, спорт алаңдарынан және халықтың демалыс орындарынан кемінде 25 м қашықтықта орналастыру. Қалыптасқан құрылыс аудандарында, санитариялық алшақтықтарды сақтау мүмкіндігі болмаған кезде, қашықтықтар ЖАО7-ның, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласындағы мемлекеттік органның аумақтық бөлімшелерінің, объектілердің меншік иелерінің және басқа да мүдделі тұлғалардың қатысуымен комиссиялық түрде белгіленеді.

Коммуналдық қалдықтарды шығару кесте бойынша жүзеге асырылатын болады.

Коммуналдық қалдықтарды тасымалдау шығындарын азайту үшін белгіленген санитарлық және табиғатты қорғау талаптарына сәйкес келетін қалдықтарды шығарудың минималды жиілігі қабылданады.

Шығару жиілігін белгілеу кезінде коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін, олардың морфологиялық құрамын, жинау үшін қолданылатын контейнерлердің түрі мен санын (контейнерлер арқылы жинау кезінде) назарға алған жөн.

Қалдықтардың әрбір санаты (фракциясы, түрі) үшін бөлек жинау кезінде әкетудің өзіндік кезеңділігі айқындалады.

Қалдықтарды контейнерлерде 0°C және одан төмен температурада сақтау мерзімі – үш тәуліктен аспайды, оң температурада - бір тәуліктен аспайды.

Жаңа контейнерлерді ауыстыру және орнату жиналатын қалдықтардың көлемі мен ерекшелігіне және оларды сақтау мерзіміне байланысты жүргізіледі. Контейнерлерді жаңарту кезінде заманауи еуроконтейнерлерді сатып алу жоспарлануда.

Пластмасса, қағаз және картон қалдықтары көліктің барлық түрлерімен тасымалданады. Шыны ыдыстың қалдықтары бүлінуді болдырмауға бағытталған шараларды қабылдай отырып, көліктің кез келген түрімен тасымалданады. Шыны ыдыстың қалдықтарын тасымалдау, тиеу және түсіру кезінде олардың сақталуын, механикалық әсерлерден қорғалуын қамтамасыз ететін шаралар қабылдау қажет.

Осы бағдарлама шеңберінде ЖАО7 Қызылөзен және Таушық ауылдарындағы контейнерлер паркін жаңарту, толықтыру (есептік деректерге сәйкес - 232 дана); Қызылөзен және Таушық ауылында контейнерлік алаңдар салу (6-8 дана), қолданыстағы контейнерлік алаңдарды жөндеу және оларды санитарлық нормалар мен заңнама талаптарына сәйкестендіру жоспарлануда.

Сондай-ақ, ҚЖК6 пайдаланатын қоқыс таситын көліктер паркін толықтыру/жаңарту қажет. Түпқараған ауданының тұрғындарына қызмет көрсететін ҚЖК6 деректері бойынша 2023 жылдың соңында қоқыс таситын көліктермен қамтамасыз ету 7 бірлікті құрайды, ал Түпқараған ауданында қалдықтарды әкетуге арналған арнайы көлікпен нормативтік қамтамасыз ету 36 бірлікті құрайды.

Қоқыс таситын көліктер паркін жаңарту ҚЖК6 қаражаты және жеке инвестициялар есебінен жүзеге асырылатын болады.

4.2. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру жөніндегі шаралар

Бөлек жинау жүйесін жетілдіру үшін мынадай шараларды орындау қажет:

- барлық КА5-да ҚТҚ18 құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнатуды қамтамасыз ету және қайталама шикізатты бөлек шығаруды қамтамасыз ету;

- оммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру;

- арнайы орындарды ұйымдастыру және ҮКҚЗ мен халықта түзілетін құрылыс қалдықтарын тасымалдау үшін мамандандырылған компанияны айқындау;

- ҚТҚ18 бөлек жинау жүйесін дамытуға халықты көбірек қамту.

Барлық КА5-да ҚТҚ18 құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған контейнерлерді орнатуды қамтамасыз ету және қайталама шикізатты бөлек шығаруды қамтамасыз ету.

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптарға сәйкес (ҚР ЭГжТРМ10 м. а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы, 8-тармақ) ЖАО7 мыналарды қамтамасыз етеді:

- халық санына, қалдықтардың жинақталу нормаларына, оларды сақтау мерзімдеріне және басқа да қажетті факторларға сүйене отырып айқындалатын контейнерлік алаңдарда бөлек жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын (кемінде 2) орнату;

- КА5-да, кем дегенде, қалдықтар құрғақ және дымқыл фракцияларға бөлінуі керек. Құрғақ фракция қағаздан, картоннан, металдан, пластиктен және шыныдан тұрады. Ылғал фракция тамақ қалдықтарынан, органикалық заттардан, аралас қалдықтардан және үй шаруашылығының қалдықтарына ұқсас табиғаты мен құрамы бойынша қалдықтардан және т. б. тұрады;

- талдау кезінде барлық КП5 құрғақ фракцияға арналған контейнерлер орнатылмағаны анықталды;

- пластмассаны, қағазды және әйнекті бөлек жинауды енгізу үшін барлық КА5-да құрғақ фракцияға арналған контейнерлер орнатылады;

- қалдықтарды бөлек жинауға арналған әрбір контейнер, қазақ және орыс тілдерінде таңбаланатын (жазу) болады: оның ішінде қалдықтардың жиналатын түрі (фракциясы) туралы ақпараттық жапсырма/жазба болады;

- контейнер иесі туралы деректер (атауы, телефоны);

- контейнерге қызмет көрсететін ұйымдар.

Түсті контейнерлерге таңбалау қолданылған жағдайда, ол қарама-қарсы түспен орындалады.

Контейнерлер саны түзілу және жиналу көлеміне, түгендеу нәтижелері мен тұратын адамдар санына сәйкес әр алаң үшін жеке есептелетін болады. Бөлек жинау жүйесін дамыту кезінде бөлек жиналған қалдықтардың қалдықтарды басқарудың барлық келесі кезеңдерінде араласпауын қамтамасыз ету қажет. Сондай-ақ, қалдықтардың әр санаты (фракциясы, түрі) үшін олардың шығарылу жиілігін анықтау қажет. Қайталама шикізатты бөлек әкету жөніндегі талаптар ҚЖК6-мен жасалатын шарттарға енгізілетін болады.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыру қалдықтардың қауіпті түрлерін: ҚСБҚ17, ЭЭЖҚ13, химиялық қоректендіру көздері, халық аккумуляторларын бөлек жинауды, тасымалдауды және қайта өңдеуді қамтамасыз ету үшін мердігер ұйымды таңдауға арналған конкурс ұйымдастыруға негізделетін болады.

Бүгінгі таңда Маңғыстау облысының Ақтау қаласынан басқа, Түпқараған ауданында ҚСБҚ17-нан жинаудан, тұрғындарда коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерінің (ЭЭЖҚ13, химиялық қоректендіру көздері, аккумуляторлар) қалдықтарын жинау жүйесі нашар жолға қойылған немесе мүлдем жоқ.

ҚТҚ18 жалпы ағынындағы қалдықтардың бұл түрлері полигонға түседі, топырақты, суды және ауаны токсиндермен, ауыр металдармен, тұрақты органикалық ластағыштармен ластайды, осылайша адамдардың денсаулығы мен қоршаған ортаға айтарлықтай зиян келтіреді

ҚР ЭК22 365-бабының 6-тармағына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Экологиялық заңнаманың талаптарын орындау үшін ЖАО7 коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау, тасымалдау және қалпына келтіру қызметтерін көрсету үшін мердігер ұйымды айқындау үшін конкурс (тендер) өткізу арқылы экологиялық заңнаманың және ұлттық стандарттардың талаптарына сәйкес тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыруы қажет.

Құрамында сынап бар қалдықтар

ҚР ҰС 1513 Ресурс үнемдеу талаптарына сәйкес тұрғындардан ҚСБҚ17 жинау жүйесін ұйымдастыру үшін.

Технологиялық циклдің барлық кезеңдерінде қалдықтарды өңдеу. ҚСБҚ17-ны қайта өңдеудің жіктелуі мен әдістері. ЖАО7 негізгі ережелерін жүзеге асырады:

- халықта пайда болған ҚСБҚ17 жинау үшін орнатылатын арнайы әмбебап контейнерлерді орнату мен оларға қызмет көрсетуді бақылау;

- кондоминиум объектісін басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру, олар арнайы әмбебап контейнерлерді сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз етуге, контейнерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, контейнерге бөгде заттарды сақтауға, контейнерге бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және т. б. жапсыруға жол бермеуге міндетті;

- халық үшін демеркуризация жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ҚСБҚ17 үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын (қызметтерін) сатып алу үшін қаражат бөлу жолымен халық арасында пайдалануда болған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды қайта өңдеуді ұйымдастыру.

Мамандандырылған кәсіпорындардың халық үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және ЖАО7 ҚСБҚ17 үшін контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) арналған жұмыстарды (көрсетілетін қызметтерді) сатып алу ҚР ЭК22, "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 4-тарауына және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес конкурс (тендер) арқылы жүргізілетін болады.

Электрондық және электр жабдықтары

ҚР СТ 3753-2021 "Ресурс үнемдеу. Құрамында сынап бар құрылғылар мен аспаптарды қоспағанда, өмірлік циклдің барлық кезеңдерінде электротехникалық және электрондық жабдықтардың қалдықтарымен жұмыс істеу. Қауіпсіздік талаптары" ЖАО7 халықтың тығыздығын ескере отырып, оның ішінде контейнерлік алаңдар мен стационарлық ЭЭЖҚ13 қабылдау пункттерін қоса алғанда, ЭЭЖҚ13 жинау, жинақтау және қайта өңдеу объектілерін орналастыруға жер учаскелерін бөлу арқылы қалдықтардың иелеріне ЭЭЖҚ13 өндірушілеріне немесе ЭЭЖҚ13 басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілеріне ЭЭЖҚ13 беруге мүмкіндік беретін инфрақұрылымды құруға ықпал етуі тиіс.

ЖАО7 ЭЭЖҚ13 жөндеу, қалпына келтіру жүйесін ұйымдастыруды, сондай-ақ қалдықтардың иелерінен ЭЭЖҚ13-ны бөлек жинау мен қайта өңдеуді, оның ішінде ЭЭЖҚ13-ны жылжымалы қабылдау пункттерін құру арқылы қамтамасыз етуі тиіс.

ЖАО7 ақпараттық кампанияларды, конкурстарды, дәрістерді өткізуді қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, халықтың ЭЭЖҚ13 бөлек алымының үлесін ұлғайтуға бағытталған шаралар қабылдауы тиіс.

Тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыру үшін мынадай шараларды қабылдау қажет:

- батареялар, құрамында сынап бар шамдар, электрондық және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды стационарлық немесе жылжымалы жинау пункттерін/пункттерін құру;

- қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылған пункттері туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету;

- қалдықтарды жинауға және кәдеге жаратуға арналған шығыстардың бір бөлігін жабу мақсатында өндірушінің кеңейтілген жауапкершілік операторының функцияларын жүзеге асыратын "Жасыл Даму" АҚ-мен ынтымақтастықты нығайту.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері үшін батареялар, құрамында сынап бар шамдар, электрондық және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды қабылдайтын стационарлық пункттер көзделетін болады. Қабылдау пункттері көрсетілген тауарларды өткізуді жүзеге асыратын дүкендерде (дүкендер бөлімдерінде, сауда нүктелерінде) құрылуы мүмкін. Батареялар мен сынап шамдарын қабылдауды пәтер иелері бірлестіктерінің аумағында ұйымдастыруға болады.

Стационарлық лампаларды қабылдау пункттерінің орналасқан жері мен санын анықтау кезінде олардың халыққа қолжетімділігі мен ыңғайлылығы ескерілуі тиіс.

Құрамында сынабы бар шамдарды стационарлық жинау пункттері бөгде адамдар үшін қолжетімсіз жеке кіреберіспен жабдықталады, шамдарды жинауға арналған арнайы контейнерлердің қажетті санымен қамтамасыз етіледі және қажетті тиісті қорытындылар мен рұқсаттар болады.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинауды енгізу және қайталама шикізат пункттерін құру бөлек жинау бойынша нысаналы көрсеткішке қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Заңды тұлғалардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау және қалпына келтіру

Қызметтің түріне қарамастан заңды тұлғаларда пайда болатын қауіпті коммуналдық қалдықтарды қалдырушылар да бөлек жиналып, ҚР ЭК22 365-бабының 6-тармағына сәйкес Мамандандырылған ұйымдарға (кәсіпорындарға) қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Шағын және орта бизнес субъектілерімен қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау және қалпына келтіру бойынша адал және заңнама талаптарына сәйкес мамандандырылған кәсіпорындарды анықтау үшін ақпараттық жұмыс жүргізу қажет.

Сондай-ақ статистиканы қадағалау мақсатында жиналған және қалпына келтірілген қалдықтарды есепке алу бойынша мамандандырылған кәсіпорындардың әлеуетін нығайту қажет.

Арнайы орындарды ұйымдастыру және ҮКҚЗ мен халықта пайда болатын құрылыс қалдықтарын тасымалдау үшін мамандандырылған компанияны анықтау

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың 19-тармағына сәйкес ҚР ЭГжТРМ10 м. а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы ЖАО7 жеке тұлғаларда (тұрғындарда) түзілетін Құрылыс және ірі габаритті қалдықтар үшін жабыны мен қоршауы бар ауданы кемінде 12 м2 болатын орынды ұйымдастырады.

Жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың 17-тармағына, ҚР ЭГжТРМ10 м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығына сәйкес, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жергілікті атқарушы органдар ұйымдастырған арнайы орындарға дербес әкетуді жүргізеді.

Абаттандыру ережелеріне сәйкес ірі көлемді қоқыстарды (қалдықтарды) шығаруды кәсіпорындардың өздері, мекемелер мен жеке тұлғалар немесе қоқыс шығаратын кәсіпорындар шарт негізінде жүргізетіні анықталды.

ҮКҚЗ әкету үшін төлем ҚТҚ18 жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифіне енгізілмегендіктен, ҮКҚЗ мен құрылыс қалдықтарын жинау және әкету жөніндегі компанияны жеке анықтау қажет.

ҮКҚЗ және құрылыс қалдықтарын халықтан тасымалдау жөніндегі ұйымды айқындау үшін ЖАО7 "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес жергілікті бюджет есебінен ҮКҚЗ және құрылыс қалдықтарын жинауға және әкетуге конкурс (тендер) ұйымдастыру қажет.

Аудан әкімдіктеріне ірі көлемді және құрылыс қалдықтарын шығаратын ұйым белгіленеді. Өзара іс-қимыл шарттары үлгілік шартқа техникалық ерекшелік белгіленетін болады. Жинаушы компания хабарлама тәртібіне сәйкес келуі және ҚР ЭГжТРМ10 тізіліміне кіруі қажет.

Арнайы ұйымдастырылған орындарда құрылыс қалдықтарын жинауды мынадай тәсілдердің бірімен жүзеге асыруға болады: ауыстырылатын бункерлерге жинау және кейіннен мультилифт жүйесі бар автомобильдермен әкету; қаптарға жинау, оларды кейіннен борттық немесе самосвалдық автомобильге тиеу; қалдықтарды үйіп жинау, кейіннен борттық немесе самосвалдық автомобильге қайта тиеу.

4.3. Коммуналдық қалдықтарды, оның ішінде ерекше (тамақ, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды, ЭЭЖҚ13 және т. б.) қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту жөніндегі шаралар

Қалдықтарды қайта өңдеу және утилизациялау жүйесін дамыту үшін келесі шараларды орындау қажет:

- халықтан және заңды тұлғалардан жиналатын екінші реттік шикізаттың үлесін жекелеген санаттар бойынша қалдықтардың түзілу көлемінен арттыру: екінші реттік шикізат (пластик, қағаз және әйнек), құрылыс қалдықтары, ірі көлемді қалдықтар, коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдастары;

- Түпқараған ауданының аумағында қалдықтарды қалпына келтірумен айналысатын мамандандырылған кәсіпорындармен өзара әрекеттестікті күшейту;

- қалдықтарды қайта өңдеу бойынша іс жүзінде жұмыс істеп жатқан өндірістерді дамыту және екінші реттік шикізатты қайта өңдеу мен утилизациялау қуаттарын құруды ынталандыру.

Қалдықтарды қайта өңдеу үлесін арттыру үшін қалдықтарды сұрыптау кешенінің жобалық құжаттамасын әзірлеп, келісу, құрылыс үшін жер учаскесін бөлу және сұрыптау желісін іске қосу қажет.

Қайталама шикізат (қағаз, картон, пластик, шыны және т.б.) дайын өнімді одан әрі өңдеу және өндіру үшін мамандандырылған кәсіпорындарға берілетін болады.

Қағаз және картон қалдықтарын қалпына келтіру жаңа бұйымдарды (қағаз және картон, экват, құрылыс материалдары) өндіру үшін физикалық, химиялық және басқа да тәсілдермен жүзеге асырылады.

Пластмасса қалдықтарын қалпына келтіруді технологиялық процестердің экологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ететін технологиялар мен жабдықтарды қолдана отырып, мамандандырылған ұйымдар жүзеге асырады.

Шыны ыдыстың қалдықтарын қалпына келтіру қоршаған орта үшін қауіпсіздік талаптарын сақтау шартымен жүзеге асырылады:

- қайта пайдалануға арналған шыны ыдыстың қалдықтарын дайындау (сұрыптау, жуу, өңдеу);

- механикалық және термиялық әдістермен жаңа өнім өндіру (шыны жүн, шыны ыдыс, шыны талшық, плиткалар және басқалары).

ҚТҚ18 қайта өңделмейтін бөлігінен қатты отынды қалдықтардан (RDF) алуға болады. Отынның бұл түрін ҚТҚ18 көмуді азайту мақсатында цемент зауыттарында және ЖЭО-да (жылу электр орталығы) қолдану қажет.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері қауіпті қалдықтар үшін мамандандырылған кәсіпорындарға кәдеге жарату үшін жіберілетін болады.

Тамақ қалдықтары

Жеке жиналған биологиялық ыдырайтын ҚТҚ18 фракциялары, негізінен тамақ және органикалық қалдықтар аэробты немесе анаэробты әдіспен өңделуі керек. Сондай-ақ, бұл қалдықтарды кәріз-тазарту станцияларының шламымен бірге қайта өңдеу мүмкіндігі қарастырылады. Бүгінгі таңда органикалық қалдықтарды кәдеге жарату мен қайта өңдеудің әртүрлі технологиялары бар, олардың ішінде: биогаз алу, компосттау және басқалар.

ҚТҚ18 ыдырауының табиғи әдісіне компосттау жатады. Компосттау-бұл табиғи биологиялық ыдырауға негізделген қалдықтарды қайта өңдеу технологиясы.

Органикалық қалдықтарды компосттау тікелей үй шаруашылығында да, орталықтан да болуы мүмкін. Тікелей үй шаруашылықтарында компосттау тек компост шұңқырларында немесе арнайы компост машиналарын қолдану арқылы жүзеге асырылады. Орталықтандырылған компосттау кезінде тұтынушылар органикалық заттарды бөлек жинауды қамтамасыз етеді, содан кейін олар арнайы жабдықталған

алаңдарға немесе компост төселетін сүрлем мұнараларына шығарылады. Кейіннен мұндай компост ауыл шаруашылығының қажеттіліктері үшін қолданылады. Биологиялық ыдырайтын қалдықтардың көп мөлшері пайда болатын және қосалқы шаруашылық бар ұйымдар мен мекемелерде (мысалы, мектептерде) компосттау жеке-жеке жүргізілуі мүмкін.

Үлкен көлемді және құрылыс қалдықтары

Жинау пункттеріндегі үлкен көлемді қалдықтардан қауіпті фракцияларды алып тастау, содан кейін мамандандырылған ұйымдарға қайта өңдеуге және/немесе кәдеге жаратуға жіберу қажет.

Аралас құрылыс қалдықтарын жинау орнында қайта өңделген шикізат пен қауіпті компоненттерді алу арқылы сұрыптау керек. Ағаш; қағаз және картон; металл (бөлек қара және түсті металдар); минералды қалдықтар (тас, құрылыс тасы және кірпіш, сылақ, бетон, гипс, қаңылтыр шыны және т.б.); темірбетон және бетон бөлшектері бөлек сұрыптау керек.

Ірі құрылыс қалдықтарын өңдеу үшін ұсақтау және сұрыптау кешендері қолданылады.

Қауіпті құрылыс қалдықтарына мыналар жатады:

1) құрамында асбест – шифер немесе этернит, асбест-цемент плиталары, асбест-цемент құбырлары, оқшаулағыш материалдар және тағы басқалары бар қалдықтар;

2) бояулар, лактар, желімдер, шайырлар қалдықтары, оның ішінде құрамында бос ыдыс және аталған қалдықтарға малынған материалдар және т. б.;

3) құрамында мұнай өнімдері бар қалдықтар-құрамында асфальт шайырлары және т. б. бар сіндірілген оқшаулағыш материалдар.;

4) ластанған топырақ.

Қауіпті құрылыс қалдықтары бөлек жиналады және әрі қарай қайта өңдеу және/немесе кәдеге жарату үшін мамандандырылған компанияларға беріледі.

Сұрыпталғаннан кейін одан әрі өңдеуге жатпайтын коммуналдық қалдықтарды көму ҚТҚ18 полигонында жүзеге асырылады.

ЖАО7 ҮКҚЗ әкету үшін арнайы орындар ұйымдастырады.

4.4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар

Баянды кенті мен Форт-Шевченко қаласындағы қолда бар полигондардың аумағында қабылдауды, сұрыптауды қамтитын инфрақұрылымды көздеу қажет, содан кейін ғана ҚТҚ18-ның қалдық бөліктерін көму қажет.

Заңнаманың талаптарына сәйкес "Каспий коммуналдық Қызметі" ЖШС19 қолданыстағы ҚТҚ18 полигоны аумағының жерлерін кезең-кезеңмен қалпына келтіру және қайта қалпына келтіру жүргізіледі. Қолданыстағы ҚТҚ18 полигонын жабуға экологиялық рұқсат алғаннан кейін ғана жол беріледі. Қалдықтарды көму полигоны қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның және

санитариялық-эпидемиологиялық қызмет саласындағы мемлекеттік органның лауазымды адамдары жергілікті жерде қорытынды тексеруді орындағаннан, полигон иесі берген барлық ақпаратты бағалағаннан және полигонның жабылуын мақұлдағаны туралы хабардар еткеннен кейін ғана жабық деп қарауға болады.

Полигон жабылғаннан кейін полигон иесі аумақты рекультивациялауды жүзеге асыруы және бес жыл ішінде қоқыс газы мен фильтрат шығарындыларына мониторинг жүргізуі тиіс. Бұзылған жерлерді қалпына келтіруге және кейіннен мониторинг жүргізуге арналған қаражат полигонның тарату қорынан түседі. Полигон иесі жобаның шарттарына сәйкес полигонды рекультивациялауды орындағаннан және орындалған жұмыстар қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органның қатысуымен қабылдау комиссиясының актісімен қабылданғаннан кейін иесі қоршаған ортаға мониторинг жүргізуді тоқтатады.

Рұқсат етілмеген полигондармен проблемаларды шешу үшін "Қазақстан Ғарыш Сапары"ҰК" АҚ спутниктері тіркеген ҚТҚ18 барлық полигондары бойынша мұқият аудит жүргізу қажет.

Полигонды залалсыздандырудың қолданыстағы жалпы қабылданған әдістемесі мынадай кезеңдерді қамтиды: полигонның қауіптілік дәрежесін анықтау; баламалы нұсқауларды бағалау; залалсыздандыру және рекультивациялау технологиясын әзірлеу.

Рұқсат етілмеген полигондарды рекультивациялау бойынша техникалық шешімдер рекультивациядан кейін аумақтың функционалдық мақсатына және пайдаланылуына байланысты қабылданады. Жаңа полигондардың пайда болуын болдырмау жөніндегі шараның негізі аудан тұрғындарын 2030 жылға қарай қалдықтарды жинау және тасымалдау жөніндегі қызметтермен 100% қамту және қалдықтарды қауіпсіз өңдеу бойынша шағын және орта бизнес субъектілерімен профилактикалық жұмыс болып табылады.

4.5 Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығын арттыру және барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылын күшейту жөніндегі шаралар

Бағдарламаның 14 тиімді жұмыс істеуі үшін халықтың хабардарлығы мен қолдауы маңызды. Жұртшылықтың хабардарлығын арттыру-бұл тұрақты негізде жүргізілуі керек ұзақ мерзімді процесс.

ЖАО7 халықтың хабардарлығын арттыруда, ақпарат таратуда және қалдықтардың алдын алу жөніндегі бастамаларды қолдауда, сондай-ақ тиісті жағдайлар жасауда (мысалы, ірі габаритті қалдықтар, ЭЭЖҚ13, құрылыс қалдықтары үшін арнайы орындар құру) шешуші рөл атқарады.

Жергілікті газеттер мен журналдарда қалдықтарды басқару мәселесі және қалдықтарды дұрыс басқару талаптары туралы халықты оқытуға бағытталған мақалаларды жариялау ұсынылады.

ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған ұйымдардың қызметкерлері үй қалдықтарын сұрыптау тәртібін түсіндіретін және пластикке, шыныға, картонға және қағаз қалдықтарына арналған контейнерлерге бөлек қоймалауды кезең-кезеңімен экологиялық акциялар өткізу ұсынылады. Мұндай акциялар әдетте бөлек жинауға арналған контейнерлер орнатылған аулаларда да, олар әлі жоқ жерлерде де өткізіледі. Бұл ретте тұрғындарға полигондағы аралас күйдегі ҚТҚ18-ның қоршаған ортаға тигізетін кері әсері және қалдықтарды бөлек жинауды енгізу қажеттілігі туралы егжей-тегжейлі түсіндірмелер жүргізіледі. Сондай-ақ, халық арасында қалдықтарды сұрыптаудың енгізілген жүйесі туралы түсіндірмелері бар түрлі-түсті парақшалардың таралуы жақсы нәтиже береді.

Мүдделі жұртшылықтың негізгі топтарына басымдық беріледі, олар халық (жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар); мұғалімдер, еріктілер, белсенді топтар және мемлекеттік емес ұйымдар.

Жұртшылықты ақпараттандыру жөніндегі іс шаралар қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықпен ақпараттық жұмыс жоспарында көзделетін болады және мыналарды қамтитын болады: жергілікті газеттердегі басылымдар; мектептерде, жалпы жұртшылық арасында тарату үшін материалдық ресурстарды қайталама пайдалану туралы ақпараттық материалдар; үйдегі тамақ қалдықтарын компосттау туралы брошюралар; оқушылар мен студенттер үшін полигондарға таныстыру сапарларын ұйымдастыру;

Қалдықтарды қайта өңдеу ЖАО7-ның ҚТҚ18-ны бөлек жинау және қайта өңдеу жөніндегі бизнес бастамаларына жәрдемдесуі бар жерде дамиды. Қалдықтарды басқару саласындағы ұсыныстарды талқылау, қайталама шикізат пен контейнерлерді қабылдау пункттерін орнату және т. б. үшін ЖАО7 мен бизнестің, сондай-ақ басқа да мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы бойынша түрлі кездесулер, дөңгелек үстелдер өткізілетін болады.

Әлемдік тәжірибе. Әр түрлі елдердегі қалдықтарды басқару жүйелері

ЕО-ға (ЕуроОдақ) мүше елдерде қалдықтарды жинаудың әртүрлі жүйелері, соның ішінде макулатура (қағаз/картон), шыны, металл, пластик және органикалық қалдықтар сияқты қайта өңделетін материалдар қолданылады. Қолданыстағы жүйелер келесі санаттарға бөлінеді:

- Үй маңындағы қалдықтарды жинау жүйелері: тұрғындардың үйлеріне тікелей орнатылған пакеттерде, арнайы пакеттерде, резервуарларда және контейнерлерде жинаудың барлық нұсқалары;

- Аралас үй жинау: жоғарыда айтылғандарға ұқсас, бірақ пластмасса мен металл сияқты басқа фракцияларға бөлу бір контейнерге жиналады;

- Қабылдау пункттері: қоғамдық орындарда орнатылған қалдықтардың әртүрлі түрлеріне арналған контейнерлер.

- Тұрмыстық қалдықтарды қайта өңдеу (рециклинг) орталықтары: әдетте қоршалған және кейбір жағдайларда өз қызметкерлері бар, тұрғындар қайта өңделетін тұрмыстық қалдықтарды тапсыра алатын қалдықтарды жинайтын орындар. Әдетте қауіпті және ірі қалдықтар, электр құрылғылары мен электроника, батареялар, құрылыс қоқыстары, еріткіштер және т. б.

- Бөтелке қабылдайтын автоматтандырылған құрылғылар (фандоматтар, депозиттік жүйе): әдетте шыны және пластикалық бөтелкелерді немесе металл сусындарды жинау үшін қолданылады.

5. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Мақсаттарға қол жеткізу және міндеттерді орындау үшін Бағдарламаны¹⁴ іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленді, ол Қосымша 2 келтірілген.

Іс-шаралар жоспары міндеттер мен көрсеткіштер бойынша топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушылар көрсетілген. Іс-шаралар жоспары күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында Бағдарламаның¹⁴ барлық жауапты орындаушыларының жұмыстарына кешенді көзқарас пен үйлестіруді қамтамасыз етеді.

Іс-шаралар жоспарын түзету мониторинг нәтижелері бойынша негізделген ұсыныстар болған кезде қажеттілігіне қарай жүзеге асырылады. Мониторинг нәтижелері бойынша осы Бағдарламаның¹⁴ қойылған мақсаттарына, міндеттері мен нысаналы көрсеткіштеріне қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда өзге де іс-шаралар айқындалады және анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылданады.

Мониторинг нәтижелері бойынша Табиғи ресурстар басқармасы мыналарға бағытталған шешімдер шығарады:

- бағдарламалардың белгіленген мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу мақсатында жоспарланған іс-шараларды іске асырудың (өзге де іс-шараларды айқындаудың) тиімділігін арттыру;

- анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылдау.

Табиғи ресурстар басқармасы Бағдарламаны¹⁴ іске асырушы ретінде мынадай функцияларды жүзеге асырады:

- Бағдарламаның¹⁴ барлық орындаушыларының іс-қимылын үйлестіре отырып, Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы аумағында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді тәсілді қалыптастырады және қамтамасыз етеді;

- бюджет қаражаты есебінен Бағдарламаны¹⁴ іске асыруға арналған қаржылық шығындар бойынша Маңғыстау облысының әкімдігімен өзара іс-қимыл жасайды;

- коммуналдық қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі субъектілермен, мемлекеттік мекемелермен, әлеуметтік объектілермен, заңды тұлғалармен, дара

кәсіпкерлермен, жеке тұлғалармен Бағдарлама14 іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша өзара іс-қимылды жүзеге асырады;

- Бағдарламаның14 іс-шараларын іске асыру мониторингін жүзеге асырады, Қоғамдық кеңестің отырыстарында талқылау үшін мониторинг нәтижелерін шығарады;

- Бағдарламаға14 тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздей отырып, іс-шараларды, нысаналы көрсеткіштерді, Бағдарлама14 іс-шараларын іске асыруға арналған шығындарды түзетуді, оның ішінде келіп түскен ұсыныстар негізінде жүзеге асырады;

- Бағдарлама14 іс-шараларының іске асырылу барысын тексеруге қатысады;

- Бағдарламаны14, сонымен қатар, Бағдарлама14 іс-шараларының іске асырылу барысы туралы ақпараты аудан әкімдігінің ресми сайтында орналастырылады.

Бағдарламаның14 орындаушылары: облыс, аудан және аудандардың әкімдігі; коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, қалпына келтіру және көму жөніндегі субъектілер: мемлекеттік мекемелер, әлеуметтік объектілер, заңды тұлғалар, дара кәсіпкерлер, ҮЕҰ және т.б. мүдделі тараптар болып табылады.

6. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаның14 іске асырылуын бақылауды Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы ТҮКШ, ЖКЖАЖ бөлімінің12 басшылығы жүзеге асырады.

Бағдарламаның14 мониторингі Бағдарламаны14 іске асыру туралы есепті қалыптастыру жолымен жүзеге асырылады. Есепте іске асырылған іс-шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, оларды іске асыруға бағытталған қаржы қаражатының нақты көлемі, сондай-ақ іс-шаралардың орындалмау себептері және есепті кезеңге жоспарланған нәтижелердің болмауы баяндалады.

Бағдарламаның14 мониторингі өткен жылдың қорытындысы бойынша жылына бір рет жүзеге асырылатын болады.

Бағдарлама14 мен оны іске асыру жөніндегі есептер жалпыға қолжетімді Интернет-ресурста орналастыру арқылы жұртшылыққа қолжетімді болады.

7. ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама14 мен іс-шараларды қаржыландыру:

- мемлекеттік және жергілікті бюджет;
- жеке инвестициялар;
- ӨКМ қаражаты;
- халықаралық қаржы ұйымдарының қаражаты;
- екінші деңгейдегі банктердің кредиттері және Қазақстан Республикасының заңнамасында тыйым салынбаған басқа да көздер.

Ұсынылған Бағдарламаны14 іске асыруға және белгіленген табиғат қорғау іс-шараларын орындауға арналған қаржылық шығындарды бюджет қаражаты есебінен ҚР ЭК22 29-бабына сәйкес жүзеге асыру жоспарлануда. Бұл тетік осы іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту жылының алдындағы үш жыл ішінде жергілікті бюджетке түскен қоршаған ортаға теріс әсер еткені үшін төлем сомасынан кем емес көлемде қаражатты пайдалануға мүмкіндік береді.

Бағдарламаны14 іске асыру бойынша ұсынылатын іс-шараларды облыс әкімдігінің әзірлеп жатқан үш жылдық дамуына сәйкес, оны ҚР ЭК22 көзделген қоршаған ортаны қорғау жөніндегі (Қосымша 4) іс-шаралардың үлгілік тізбесін негізге ала отырып, Маңғыстау облысының қоршаған ортаны қорғау жөніндегі іс-шаралар жоспарына енгізу жоспарлануда, оған мыналар енгізілген:

- қалдықтардың кез келген түрін, оның ішінде иесіз қалдықтарды жинау, тасымалдау, залалсыздандыру, пайдалану және қайта өңдеу жөніндегі технологияларды енгізу;
- зауыттарды, цехтар мен өндірістерді салу, реконструкциялау, қондырғыларды сатып алу және пайдалану;
- қалдықтардың кез келген түрін сақтауға арналған полигондар;
- қалдықтарды жинау, тасымалдау, қайта өңдеу, сұрыптау, кәдеге жарату және көму бойынша;
- қайталама материалдық ресурстарды жинау және қайта өңдеу бойынша;
- қалдықтардан пайдалы компоненттерді (байыту қалдықтарын, аршылған және сыйымды жыныстарды, күл қождарын, металлургиялық қождарды, техногендік минералдық түзілімдерді қайта өңдеу) алуға байланысты шикізатты немесе дайын өнімді алу жөніндегі бұйым;
- қалдықтардың түзілу және орналастыру көлемін барынша азайтуға бағытталған жабдықтар мен технологиялық процестерді реконструкциялау, жаңғырту.

8. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР

Бағдарламаны14 іске асыру Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданының экологиялық жағдайын жақсартады және ауданның нысаналы көрсеткіштерін және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы ЖАО7 қызметін арттырады.

Бағдарламаны14 іске асыру барысында мынадай түйінді нәтижелерге қол жеткізілетін болады:

- коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін ҚР заңнамасының талаптарына сәйкестендіру;
- коммуналдық қалдықтарды жинау және шығарумен 100% қамту;
- түзілу көзінен бөлек алым енгізу;
- қоқыс сұрыптау кешенінің құрылысы;
- органикалық, үлкен көлемді және құрылыс қалдықтарын қайта өңдеуді дамыту;
- ҚТҚ18 ескі полигонының аумағын рекультивациялауды жүзеге асыру;

•Түпқараған ауданы халқының коммуналдық қалдықтарды дұрыс өңдеу туралы хабардарлық деңгейін арттыру және мәдениетін арттыру.

Осылайша, осы Бағдарлама14 шеңберінде іс-шаралар кешенін іске асыру Түпқараған ауданында коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласында көрсетілетін қызметтердің сапасын арттырады, ҚТҚ18 жинау, сұрыптау және қайта өңдеу санын ұлғайтады және қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға мүмкіндік береді, тиісінше ауданның нысаналы көрсеткіштерін арттырады. Жалпы, Бағдарлама14 азаматтардың өмір сүру сапасы мен жағдайларын айтарлықтай жақсартуға ықпал ететін болады.

Қосымша 1

2024-2028 жылдарға арналған Маңғыстау облысы, Түпқараған ауданы коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаның14 көрсеткіштерін айқындау әдістемесі

№	Нысаналы Көрсеткіш тің атауы	Мерзімділік және мерзімдер нысаналы көрсеткіштерді қалыптастыру	Негіздеме	Есептеу әдістемесі н і ң сипаттама сы
1	Халықты ҚТҚ18 жинау және әкетумен қамту	Бағдарлама14 бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның жасыл экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырымдамаға сәйкес келеді және ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі қызметтерге қолжетімділігі бар халықтың үлесін айқындау үшін қажет.	Көрсеткіш ауданға қызмет көрсететін барлық қоқыс шығараты н ұйымдар ш а р т жасасқан тұрғындар дың санын аудан халқының жалпы санына б ө л у арқылы қалыптаса д ы , нәтижені пайызбен көрсетеді. Жария шарттарға к ө ш у кезінде көрсеткіш т і абонентте р санын (

				адамдар саны) берілген шоттарға сәйкес аудан халқының жалпы санына бөлу арқылы алуға болады.
2	Бөлек алыммен қамту (Халық немесе аудан): - фракциялар бойынша - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (Медициналық және құрамында сынап бар, ЭЭЖҚ13)	Бағдарлама14 бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң	Көрсеткіш "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына сәйкес келеді.	Көрсеткіш жеке жиналған ҚТҚ18 құрғақ фракциясының (пластик, картон және қағаз қалдықтары, шыны, металл банкалар) санын тоннамен ҚТҚ18 (коммуналдық қалдықтар) түзілуінің жалпы санына тоннамен бөлу арқылы қалыптастырылады, нәтижені пайызбен көрсетеді. Қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлері бойынша көрсеткіш бөлек жиналған

				қауіпті қалдықтардың (ҚСБҚ17, ЭЭЖҚ13 және медициналық) мөлшерін бөлу арқылы да қалыптасады, жалпы есептік көлемге
				негізінде қауіпті қалдықтардың пайда болуы нәтижені пайызбен білдіретін ҚТҚ18 морфологиялық құрамы.
3	ҚТҚ18 қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі (пайда болу көлемінен)	Бағдарлама14 бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ға көшу жөніндегі Тұжырым дамаға сәйкес келеді "Жасыл" экономика және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы.	Көрсеткішті ауданның барлық қайта өңделген және қайталама пайдаланылған қатты тұрмыстық қалдықтарының (коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін қоса алғанда), оның ішінде ҚСК8 немесе полигонда сұрыпталған бөлек жиналған қалдықтардың және экспортқа бағытталған қайталама ресурстардың санын ауданда пайда болған барлық қатты тұрмыстық қалдықтардың нәтижесін ауданның барлық пайыздарының (коммуналдық қалдықтардың) жалпы санына бөлу арқылы алады.
			Көрсеткіш ҚР-ның жасыл	

4	экологиялық талаптарға сәйкес ҚТҚ18 полигонын жабу және рекультивациялау	Бағдарлама14 бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырым дамаға сәйкес келеді	Көрсеткіш рекультивация және жою жұмыстары аяқталған объектілердің санын болжайды.
5	ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі қызметтерге халықтың қанағаттану деңгейі (сауалнама)	Бағдарлама14 бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспарына сәйкес келеді	Көрсеткішті тұрғындардың ауданда ҚТҚ жинау және әкету қызметтерге қанағаттануы туралы жыл сайынғы әлеуметтік сауалнама (онлайн немесе офлайн) жүргізу нәтижесінде алады.

Қосымша 2

БАҒДАРЛАМАНЫ14 ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

№ п/п	Іс-шаралар атауы	Аяқтау формасы	Орындау мерзімі	Жауапты орындаушылар	Қаржыландыру көзі
1	2	3	4	5	6
Мақсаты- Қазақстан Республикасының экологиялық талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін жетілдіру аудан халқы үшін қалдықтарды жинау және әкету бойынша көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру					
1-міндет. Аудан тұрғындарын қалдықтарды жинау және шығару жөніндегі қызметтермен толық қамтуды қамтамасыз ету үшін коммуналдық қалдықтарды жинау және тасымалдау жүйесін одан әрі дамыту					
Көрсеткіш 1. Түпқараған ауданының тұрғындарын ҚТҚ18 жинау және әкетумен қамту					
1.1	Жинауға, әкетуге, кәдеге жаратуға, қайта өңдеуге арналған экономикалық негізделген тарифті бекіту және ҚТҚ18 көму	Мәслихат шешімі	2025-2026	Аудан әкімдігі, ҚЖК6, Мәслихат	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 бойынша іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.2	Дербес деректерді бермей ҚЖК6 үшін халықты тіркеу туралы мәліметтерге қол жеткізуді ұсыну	Ақпарат	2024	ІД, ӘМ, Аудан әкімдігі ҚЖК6	Қажет емес

1.3	ҚТҚ18 шығару қызметтері бойынша халықпен жария шарттар жасасуға көшу	Ақпарат	2024	Аудан әкімдігі, ҚЖК6	Қажет емес
1.4	Контейнерлер паркін жаңарту, соның ішінде жеке секторға ж а ң а контейнерлер орнату: барлығы 232 дана, оның ішінде Қызылөзен ауылы-6 дана, Таушық ауылы-20 дана.	Есеп	Жыл сайын	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері, ҚЖК6	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 бойынша іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.5	Контейнерлік алаңдарды салу, құрылыс орындарын және КА5 санын анықтау	Есеп	2024-2025	Аудан әкімдігі	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 бойынша іс-шаралар жоспары шеңберінде
1.6	Ауданға есепті саны 36 бірлік болған кезде ҚТҚ18 уақтылы шығарылуын қамтамасыз ету үшін қоқыс таситын көліктерді жаңарту және сатып алу (2-3 бірлік).	Есеп	2024-2027	ҚЖК6	ҚЖК6 қаражаты, жеке инвестициялар, мемлекеттік-жекеменшік әріптестік (МЖӘ), Жасыл Даму
1.7	Тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда (егер контейнерлер болмаса) қызметті жүзеге асыратын заңды тұлғалармен қызмет көрсету үшін ЖАО7 айқындаған аталған учаскелер ҚЖК6	Есеп (ЗТ және ЖК үшін бағытталған хаттар)	2024	Аудан әкімдігі, Қ Ж К 6, ТРЖТПРБ20	Қажет емес

	-мен ҚТҚ18 жинау және әкету жөніндегі қызметтерге шарттар жасасу бойынша хабардар ету				
2-міндет. Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін жетілдіру					
Көрсеткіш 2. Бөлек алыммен қамту - фракциялар бойынша құрғақ және дымқыл; - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (Медициналық және құрамында сынабы бар, ЭЭЖҚ13)					
2.1	ҚТҚ18 құрғақ фракциясын бөлек жинауға арналған арнайы контейнерлерді орнату	Есеп	2024-2027	Аудан әкімдігі, ҚЖК6	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 бойынша іс-шаралар жоспар шеңберінде
2.2	Қалдықтардың қауіпті түрлерін: ҚСБҚ17, электронды және электр жабдығының қалдықтарын, құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды және халықта түзілетін химиялық қоректендіру көздерін, аккумуляторлар ды, медициналық қалдықтарды бөлек жинауды, тасымалдауды және қайта өңдеуді қамтамасыз ету үшін мердігер ұйымды айқындау жөніндегі конкурсты ұйымдастыру	Конкурс қорытындысы, мердігер компаниялар анықталған	2024	Аудан әкімдігі	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
	Батареялар, құрамында сынап бар шамдар,				

2.3	электрондық және электр жабдықтары, қоғамдық орындардағы медициналық қалдықтар (с а у д а орталықтары, по ш т а бөлімшелері, халыққа қызмет көрсету орталықтары және т. б.) сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды жинайтын стационарлық пункттерді/пункттерді ұйымдастыру	Есеп, қабылдау пункттері белгіленді	2024-2027	А у ы л әкімдіктері, мердігерлік ұ й ы м , қалдықтарды басқару бойынша мамандандырыл ған компания	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
2.4	Заңнама талаптарына сәйкес келетін ж ә н е мемлекеттік мекемелер, бюджеттік ұйымдар және аудандағы басқа да заңды тұлғалар үшін қауіпті қалдықтардың жекелеген түрлерін жинау, тасымалдау және қайта өңдеу бойынша қызметтер көрсете алатын коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау, тасымалдау және қалпына келтіру жөніндегі мамандандырыл ғ а н	Есеп	2024	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері	Қажет емес

	кәсіпорындарды талдау және айқындау				
2.5	Халықты пайдаланылған электрондық және электр жабдықтарынан арылту бойынша тұрақты акция өткізу (жартыжылдықта 1 рет) ("Қажетсізден құтыл")	Өткізілген акциялар туралы есеп	2024-2028	Аудан әкімдігі, мамандандырылған кәсіпорын	Қажет емес
3-міндет. Коммуналдық оның ішінде ерекше қалдықтарды өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту, (тамақ, құрылыс және ірі көлемді қалдықтар, ЭЭЖҚ13 және т. б.)					
Көрсеткіш 3. Қайта өңдеу және кәдеге жарату үлесі: - ҚТҚ18 (түзілу көлеміне байланысты)					
3.1	Халықтан ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындарды анықтау	Ақпарат	2024	Аудан әкімдігі	Қажет емес
3.2	Ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын жинау және әкету жөніндегі ұйымды айқындау жөніндегі конкурсты ұйымдастыру	Конкурс нәтижелері	2024	Аудан әкімдігі, мердігер мекеме	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
3.3	Ірі габаритті және құрылыс қалдықтарын қайта өңдеу бойынша қолданыстағы технологияларды талдау	Есеп	2024-2027	Аудан әкімдігі, мердігер мекеме	Қажет емес
	Өлеуметтік сала мекемелерінен (мектептер, балабақшалар, жоғары оқу орындары және т. б.)				

3.4	кәсіпорындар, шағын және орта бизнес кәсіпорындарынан құрамында сынап бар қалдықтарды жинау және залалсыздандыру	Жасалған шарттар туралы ақпарат	2024-2027	Конкурс қорытындысы бойынша таңдалған мердігер мекеме	Қажет емес
3.5	Әлеуметтік сала мекемелерінен (мектептер, балабақшалар, ЖОО-дар және т. б.), шағын және орта бизнес кәсіпорындарынан электрондық және электр жабдықтарының қалдықтарын жинау және залалсыздандыру	Жасалған шарттар туралы ақпарат	2024-2027	Мердігер мекеме	Қажет емес
3.6	Статистикалық және ведомстволық қамтамасыз ету мәселесі бойынша қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі мамандандырылған кәсіпорындар қалдықтарды жинау және қайта өңдеу есептілігі бойынша профилактикалық жұмыс	Есеп	2024	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері	Қажет емес
Тапсырма 4. Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету					
Көрсеткіш 4. Экологиялық талаптарға сәйкес ҚТҚ полигонын жабу және рекультивациялау					
4.1	Таушық және Қызылөзен ауылдарының полигон құрылысын салу үшін ТЭН	Пайдалануға беру актісі	2025-2028	Аудан әкімдігі,	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі

	түзету және ЖСҚ15 әзірлеу				іс-шаралар жоспары шеңберінде
4.2	"Каспий коммуналдық қызметі" ЖШС19 ескі полигонын рекультивациялау жобасын әзірлеу, тарату қорын құру	Мемлекеттік сараптаманың қалпына келтіру жобасының қорытындысы	2025-2027	Облыс әкімдігі, Полигон операторы	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде, полигонды тарату қоры
4.3	"Каспий коммуналдық қызметі" ЖШС19-нің ескі полигон жерлерін кезең-кезеңімен қалпына келтіру және санитарлық нормаларға сәйкестендіру	Қабылдау комиссиясының актісі	2024	Облыс әкімдігі, Полигон операторы	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде, жеке инвестициялар
4.4	Қоқыс сұрыптау кешенін салу үшін ЖСҚ әзірлеу	Мемлекеттік сараптаманың қалпына келтіру жобасының қорытындысы	2021	Облыс әкімдігі, Полигон операторы	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде, жеке инвестициялар
4.5	Түпқараған ауданында коммуналдық және құрылыс қалдықтарының санкцияланбаған үйінділерін (стихиялық үйінділерін) анықтау және жою	Есептер	2024	Аудан әкімдігі, облыс әкімдігі	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде, жеке инвестициялар
Тапсырма 5. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу мәселелері бойынша халықтың хабардарлығы мен мәдениетін арттыру және күшейту барлық мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы					
Көрсеткіш 5. Халықтың экологиялық өмір сапасына қанағаттану деңгейі					
5.1	Бағытталған әлеуметтік жарнаманы құру, орналастыру және тарату	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, облыс әкімдігі	Жергілікті бюджет

	ҚТҚ18 мәселесіне жұртшылықтың назарын аударту			ауыл әкімдіктері , ҚЖК6, ҮЕҮ ²⁵	
5.2	Қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылғ ан пункттері (пластик, картон және қағаз қалдықтары, шыны) туралы халықты ақпараттандыруды қамтамасыз ету	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6, ҮЕҮ ²⁵	Қажет емес
5.3	Өлеуметтік желілерде, әкімдік сайтында, навигациялық жүйелерде коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (ҚСБҚ17, ЭЭЖҚ13, медициналық) туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6, ҮЕҮ ²⁵	Қажет емес
5.4	Жергілікті газеттерде коммуналдық қалдықтардың құрамдас бөліктеріне қауіпті жағдайлармен қауіпсіз күресу жолдары туралы жарияланымдар	Ақпарат	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
5.5	Халықты ҮКҚЗ және құрылыс қалдықтарын жинау үшін ұйымдастырылған арнайы	Ақпарат	2024-2027	Аудан әкімдігі,	Қажет емес

	орындар туралы хабардар ету			ауыл әкімдіктері , ҚЖК6	
5.6	Мектептерде, колледждерде, жоғары оқу орындарында және т. б материалдық ресурстарды қайталама пайдалану туралы ақпараттық материалдарды тарату үшін дайындау	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6 ҮЕҰ²5	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
5.7	Тамақ қалдықтарын компосттау туралы брошюраларды тарату	Есептер	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6, ҮЕҰ²5	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде
5.8	Мектептердегі, жоғары оқу орындарындағы тұрмыста қалдықтарды сұрыптау және пластик, шыны және макулатураға арналған контейнерлерге бөлек жинау тәртібін түсіндіретін экологиялық акциялар	Есептер, акциялар	2024-2027	Аудан әкімдігі, ауыл әкімдіктері , ҚЖК6, ҮЕҰ²5	Жергілікті бюджет, ҚОҚ11 жөніндегі іс-шаралар жоспары шеңберінде, ҚЖК6 қаражаты

Қосымша 3

Ауылдар бөлінісінде коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемі және қажетті контейнерлер мен қажетті қоқыс таситын көліктер туралы мәліметтер

	Атауы	Тұрғындар саны	Норма бойынша ҚТҚ18 көлемі, куб. м.	Іс жүзінде әкетуге және көмуге арналған ҚТҚ18 көлемі, текше	ҚТҚ18 көлемі, текше	ҚТҚ18 көлемі м3, V жалпы- (орташа)	Контейнерлер саны	Контейнерлік	Айына рейстер саны	Тәулігіне рейстер саны (10 текше)	Айына ЖЖМ шығын
--	-------	----------------	-------------------------------------	---	---------------------	------------------------------------	-------------------	--------------	--------------------	-----------------------------------	-----------------

1	Баутино ауылы	60	6	6	0,75	1,05	1,25	22	10,0	0,7	2
2	Форт-Шевченко қаласы	45	5	5	0,75	1,05	1,25	50	8,3	0,7	6
3	Қызылөзен ауылы	40	4	4	0,75	1,05	1,25	6	6,7	0,7	1
4	Таушық ауылы	60	4	4	0,75	1,05	1,25	20	6,7	0,7	3
5	Ақшұқыр ауылы	35	3	3	0,75	1,05	1,25	76	6,7	0,7	12
6	Сайын Шапағатов ауылдық округі	40	3	3	0,75	1,05	1,25	58	5,0	0,7	12

Ескерту: қоқыс таситын көліктердің саны бойынша қажеттілік формула бойынша есептеледі:

$n = V_{\text{сут}} / (v * K_{\text{исп}})$, мұндағы

де $V_{\text{сут}}$ -жинақталған қалдықтардың орташа тәуліктік көлемі

V -1 жұмыс күніндегі 1 қоқыс тасығыштың өнімділігі (екі жаққа)

$K_{\text{исп}}$ -саябақта автомобильдерді пайдалану коэффициенті 0,7.